

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-uteza 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Egy pár észrevétel az egyháztörténeti adattárról s a prot. irodalmi társaság alapszabálya és ügyrendjéről.

A Prot. Irodalmi Társaságnak 1903. évi szeptember 23-án Nagyváradon tartott gyűlésén felolvasott elnöki jelentés kapcsán Balogh Ferencz tanár ur azon általános tetszést nyert indítványt tette, hogy a Prot. Szemle mellékleteként kiadatni szokott latinnyelvű egyháztörténeti adattár, magyar nyelven is adassék ki.

Ezen indítványt a közgyűlés egyhangulag és nagy helyesléssel már-már elfogadta, midőn egy felszólalás folytán, mely az alapszabályok rendelkezésére hibás hivatkozással az indítványt a választmányhoz kérte átteni, a közgyűlés úgy határozott, hogy az indítványt a választmányhoz tegye át az elnökség.

Nem ismerem a Prot. Irod. Társaság „ügyrendjét,” mert eddig nem sikerült azt megszereznem. Nem tudom tehát, hogy a közgyűléshez előzetesen írásban beadott önálló, vagy a közgyűlés által tárgyalt ügyek kapcsán felmerült, azokkal összefüggő indítványok a közgyűlés által miért nem tárgyalhatók s határozattal miért nem dönthetők el, mikor ezt az alapszabályok 18. §. d) pontja világosan megengedi sőt elrendeli. Azt azonban tudom, hogy az általunk követett ilyen eljárás minden törvényesen megalakult testület eljárásával ellenkezik, sőt ellenkezik az alapszabályok előbb idézett pontjával is. Azt sem tudom, hogy miért kell az önálló vagy kapcsolatos indítványokat első sorban a választmánynak tárgyalni alapszabály ellenére? Talán azért, hogy a közgyűlés nem képes azokat a választmány direktívája nélkül helyesen elintézni? Vagy attól tart talán a választmány, hogy a közgyűlés által hozandó határozatok reá nézve kellemetlenek lehetnek? Nem tudom azt sem, hogy az ügyrend szerint milyen a közgyűlés és választ-

mány egymáshoz való viszonya, jog- és hatásköre, s hogy így az ilyen átutalt indítványok visszakerülnek e még, s ha igen mikor a közgyűlés elé döntés végett, avagy csak a választmány látja el őket véghatározattal és csak tudomásul jelenti be a közgyűlésnek? Azt sem tudom, hogy miként lehet az alapszabály rendelkezéseit egy kisebbség által alkotott ügyrend keretében megváltoztatni, hatályon kívül helyezni?

De ha mindezekre magamnak feleletet adni nem tudok is, azt biztosan tudom, nem kétlem, hogy ha valamikor, mondjuk, egy év múlva, visszakerül az *adattár ügye* a közgyűléshez, a Balogh Ferencz indítványa el fog fogadtatni. Ha azonban a választmány fogja végleg eldönteni: úgy igenis aggályom van. Ugyanazért, ha csak röviden is, foglalkozni kívánok ez ügygyel.

Aggodalmam oka az a jelenség, hogy ezen ügy közgyűlési tárgyalása a választmány némely jelenlevő tagját idegessé tette sőt egy felszólaló vál. tag már előre kifogásokat emelt ellene.

E kifogások nézetem szerint meg nem állhatnak.

Ezek egyike lényegében az volt, hogy: *ezen latin nyelvű adatok mint forrásmunkák a történettudósok részére adatnak ki, kik megértik az eredeti nyelven is; a kik pedig nem értik meg, azokat úgy sem érdeklik. A másik meg, hogy: nincs pénz reá.*

E kijelentés, mely a Prot. Irod. Társaság tagjait tényleg „tudós és nem tudós” kategóriákra bontja föl, nem indokolt, s nem is ildomos. Mert ha a társaság tagjainak névsorát végig lapozzuk, joggal mondhatjuk, hogy ezek mindenike bir annyi általános, sőt egy vagy más téren annyi szakműveltséggel, bir az egyház iránt annyi érdeklődéssel, ragaszkodással, hogy a P. I. T. egyháztörténeti kiadványai, közleményei reá nézve értékkel s érdekekkel birnak. Magának a Társaságnak sem szolgálna

diszére, ha kiadványai ezt a mértéket meg nem ütnék. Azt mondani tehát, hogy: tisztelt tagtársak! ez vagy ama közlemény nem nektek profánoknak, hanem a tudósoknak való, ez tehát titeket nem is érdekelhet, helytelen és bántó.

Hát az egyház ragyogó, vagy siralmas múltjára, vagy egyes nagyjainkra vonatkozó történeti adatok csak azt a latin nyelvet is bíró történet-tudóst érdeklik, a ki esetleg ezeket az adatokat jól vagy rosszul sikerült munkájában egyszer vagy máskor felhasználja?

Az adattár közleményei az egyháztörténet és közművelődés fejlesztésére, az egyház tagjaiban az egyházhoz való ragaszkodás, kegyelet és szeretet felkeltésére; jellemek, példák bemutatása által lelkesültség ébresztésére, hasonló jellemek képzésére *vagy alkalmasok vagy nem.*

Ha nem alkalmasok: a vállalatot be kell szüntetni s a másként is felhasználható pénztárt írói tiszteletdíjakkal nem kell terhelni. Ha pedig alkalmasok: nem kell azok világosságát egy holt nyelv vékája alá rejteni, hanem a nemzeti nyelv oltárára kell helyezni. Hadd fénnyeljenek mindeneknek, tudósok- és nem-tudósoknak, nyelvészeknek s a csupán nemzeti nyelvünket beszélőknek, történetiróknak s történet-kedvelőknek egyaránt.

Mit akarunk mi a holt latin nyelvvel? Köz-kincsese csak úgy válhatik a szellemi munka, ha azt minél többen értik és olvassák. Példa erre a szentírás története. Csak nem akarjuk azt, a mit a római egyház papjai a latinnyelvű bibliával, hogy t. i. csak az ő kiváltságok legyen annak tudása. Vigyázzunk, hogy azt ne mondják nekünk is, hogy: ti ugyan a tudományok csarnokának kulcsait zsebre vágjátok, de oda sem magatok be nem mentetek, sem másokat be nem bocsátottatok.

Az is irodalomtörténeti tény, hogy a klaszikusok és filozofusok hatása azóta érezhető a nemzetek művelődésén, mióta azok művei a művelt népek nyelvére le vannak fordítva. Még az élő népek szellemi munkáit is igyekeznek a nemzetek saját nyelvükre átültetni. Igyekeztek már akkor is, mikor még minden intelligens ember teljesen bírta a latin nyelvet. Bizonyosság erre a reformátorok működése. Hol állunk mi ezeknek klaszszikai nyelvtudásához? Azok 2—3 év alatt az egész Szentírást lefordították, ma egy két kötet munka átültetéséhez évek kellenek. Kálvin institúcióit ma sem bírjuk.

Ma a nemzetek a nagyközönségért dolgoznak. Ez az a kimeríthetlen-gazdagságu talaj, melyből minden tudomány számára hivatott művelők, hősök sarjadnak s növekednek.

Jajj volna nekünk, ha csupán a latinnyel-

vet értő néhány nyelvész vagy historikus közül válnának igazi egyháztörténetirók vagy bölcsészek!

De talán a pénz hiánya nem engedi, hogy nemzeti nyelvünkön ápoljuk a tudományt? hogy azokat az apró füzetkéket magyar nyelvre fordíthassuk?

Ne higyük. Alap-nélküli ez az állítás is. A társaság 1902. évi számadása s 1903. és 1904. évi költségvetése a következőket igazolja:

1. Az 1902. évi számadás 1438 korona fölösleggel;

2. az 1903. és 1904. évi költségvetések, jöllehet épen a „Szemle“ és vele kapcsolatos „Adattár“ nyomása és írói tiszteletdíjára 575 k. 33 fillérrel lett több fölveve, mint az 1902. évbeli tényleges kiadás volt, 1435 k. 69 fill. fölösleggel zárulnak.

3. Ezen felül a Károli-alap, mely hallomás szerint épen a kiadványok fedezésére szolgál, 1902. december 31-én 5202 k. 33 fillért tett ki. Ezen alap bevétele az 1902. év folyamán is 4005 k. 18 fillér volt.

4. A társaság általános tőkéje ugyancsak 1902. folyamán 3000 korona új alapítvánnyal gyarapodott. Ezen alap azon év végén 108.908 k. 33 fillér volt.

Ily anyagi helyzet tehát lehetővé teszi a csekély fordítói tiszteletdíj fedezését, s a nagyváradi közgyűlés ohájának, helyesebben már előzetesen kifejezettakarátának kedvező elintézését.

A nagyváradi közgyűlés ezuttal is 300 korona évi segélyt szavazott meg az ágostaiak egy lapjára, a méltányosság tehát azt kívánja, hogy a másik egyház lapja is segítessen.

A P. I. T. *ügyrendjét* pedig, mely ellentétesnek látszik az alapszabályokkal, összhangzásba kell hozni.

Hajduszoboszló, 1903. okt. 12.

Padrah Sándor.

V é l e m é n y,

a debreceni prot. egyetem bölcsészeti szakának felállítására.

Mélyen tisztelt akadémiai Tanács!

Régi ohajtása a magyarországi reformátusoknak sőt általában a magyarországi protestánsoknak, hogy a debreceni kollégium egyetemévé fejlesztessék.

Ez az ohajtás különösbbe a bud pesti zsinaton nyert hivatalos kifejezést, s onnét tétetett meg annak megvalósítására az első kezdeményező lépés.

Hogy az eszme mindeztideig még sem öltött testet, annak az oka részint a történetileg külön alapon fejtett egyházkerületek és régi nagy iskolák természetes versengése és féltékenysége, részint azon körülmény,

hogy a protestáns egyetem ügye a kolozsvári theologiai fakultás ügyével kapcsolatos össze s a két külön alkotás megvalósítására a hajdan híres prot. áldozatkész-ség elégtelennek mutatkozott.

A legtöbb mégis Debrecenen mult, a tiszántuli egyházkerületen és a kollegiumon, szóval rajtunk, kik nem tudtuk ez eszmét elővé és gyümölcsözővé tenni s annak feltétlen szükségességéről a protestáns közvéleményt és a nemzeti nevelés barátait meggyőzni, sőt nem tudtuk annak egyházkerületünk igazi és természetes vezérferfiát sem megnyerni s így igazi gyakorlati eredményeket elérni.

Kétségtelen, hogy sok történt ez irányban. Egyházak, testületek, egyesek adakozásra buzdultak. A tanárok s más egyházukat szerető férfiak lelkesedtek és lelkesítettek s ha kellett a különböző lapokban emlékiratokban is sikra szálltak mellette. De mindezek dacára a protestáns egyetem eszméje mindedig csak egy szép ábrándkép maradt, a melynek megvalósítása ugyan kívánatos, de melynek felállítására nem élet szükség.

Ez a felfogás merőben téves. Aköztudatból men-nél elébb kikell azért szorítani és helyére a tényleges igazságot kell bevésni.

Mert nem csak azért kell nekünk a prot. egyetem, mivel ez tenné fel az általunk fentartott számos tanintézetekre a koronát. Még azért sem, hogy a magyar tudományosság és a hazafias szabad szellem egy új védvart nyerjen benne.

Ezek mind tényleg megtörténének ugyan a prot. egyetem felállításával, de önmagukban még nem tennek indokoltá, hogy minden erőnk megfeszítésével, minden befolyásunk latbavetésével, addig míg többi intéze-teink kifejlesztve nincsenek egy ilyen nagy arányú vál-lalkozásba fogjunk.

A protestáns egyetem megvalósítását egy házunk létfeltétele, autonomiánk s a kezünkben még meglevő tanintézetek érdeke is egyformán követelik s azt tovább halogatni egyet jelent az öngyilkossággal.

A protestáns elv és módszer ugyanis nemcsak a tudomány és haladás kész eredményeinek mekhanikus átvételében és felhasználásában határo-zódik, hanem sokkal inkább a tudomány tényleges művelésében és a haladás tényleges eszközésében.

És épen ez az egyetem feladata, a mely nélkül élni tehát annyi, mint fej és gondolkodás nélkül az al-sóbb rendű állatok módjára élni s ezt olyan kifejlett autonómikus szervezet, mint a protestantismus el nem szenvedheti.

Az *autonomia* helyes értelmezése pedig míg egy-felől tőlünk magastoku értelmiséget és folyton haladó képzettséget és tudást követel, másfelől azt is magával hozza, hogy mindazon tisztviselőket, a kikre egyházaink és iskoláink ellátásánál szükségünk van önmagunk ké-pezzük és azokat saját képünkre és hasonlatosságunkra formáljuk s ezáltal intézményeinket szellemünk és egyé-niségeink hű kifejezőivé tesszük.

Egyházaink és iskoláink pedig csak úgy lehetnek a kálvinista és protestáns magyar nép lelkének és jel-lemének hű személyesítői és kifejezői, ha papjainkat és tanárainkat mi neveljük, ha azok a mi körünkben és szellemünkben nőnek, képeztetnek és tartatnak meg.

Mindezt pedig csak az egyetem és a tanárképző felállításával által érhetjük el s ez lesz a módja annak is, hogy a középiskola jelesebb tanerői magukat tovább képezzék és tehetségeikkel a prot. egyetem ügyét akár mint rendkívüli, akár mint rendes tanárok szolgálhas-

sák. Az egyetem tehát egyfelől képezni fogja a tanárokat s így szint és erőt ad a középiskoláinknak, más-felől pedig továbbfejleszti és a közjóra használja fel annak kitünőségeit. A közérdeket egyesíti a jogosult egyéni érdekekkel s ezúton magát az egyházat erősíti.

Ha ez nem történik s a mai állapotok allandó-sulnak, úgy hanyatlásunk elkerülhetetlen.

Minden intézmény ugyanis azon elvet tartozik első sorban kifejtetni, a mely lényegét teszi. *A mienk a folyton haladásban az élő hitben és tudásban van.* E nélkül a tudomány csak kölesönvett jószág, merő haszon tárgy lesz nálunk. Valódi uraságokról levetett ócska ruha. Autonomiánk pedig egy élettelen fogalom és iskoláink vér és léleknélküli mechanikus tanműhelyek, az állami és felekezeti hasonló intézetek halvány, egyéniségnélküli másolatai, a melyek sem ma-gunkra sem a magyarságra nem képeznek valódi szük-ségletet s a melyeket más felekezetek, hatóság s az állam által felállított iskolák könnyen nélkülözhetővé tehetnek.

A helyzet ma így áll :

A protestáns önfentartási és önkormányzati szel-lem meghalványult.

Arról a prot. elvől, hogy „ecclesia semper se refor-mari debet“ megfeledeztünk.

Az állami és társadalmi fejlődés, melynek hajdan, élén jártunk tulszárnyalt.

Nem haladtunk az idővel és a nélkül, hogy pa-zaroltunk volna hirtelen szegények lettünk.

„A ki nem halad, hanem áll, az lefelé sülyed“ mondja Kölesei.

Rajtunk e mondás és a talentumos példázat tel-jesen betelt.

Talentumunk meg van és nem birjuk terheinket. E miatt aztán egyházaink és iskoláink állam-segélyre szorulnak.

De lelkészeinket legalább saját magunk képezzük s míg ezt tesszük, s higgyük azt, hogy nagy gonddal tesszük: addig itt nincs olyan imminens veszedelem. Ha tudásuk nem is, de papjaink ösztöne még mindig jó és kielégítő.

De tanárainkkal már baj van. Azok csak vérsze-rint a mi fiaink, de szellemök már nem a mienk; nem mi neveltük őket, más légkörben nőttek fel és e miatt iskoláinknak magyar kálvinista karaktere ve-szendőben van.

Ennek oka pedig egyedül az, hogy tanárainknak a régi módi, megbizatas utján való képeztetése épen akkor szűnt meg, midőn a középiskolai törvény meg-alkotásával a magyar iskolák önálló jellegének elhal-ványulása s egy egyetemes állami típus megalkotása kezdetét vette, midőn az államsegély és az állami be-folyás utja iskoláinkhoz is megnyílt.

Ekkor kellett volna a protestáns tanárképző inté-zetet felállítani.

A mi akkor elmaradt megtörténhetik a debreceni kollégium egyetemé fejlődése által s megtörtén-hetik most.

A debreceni egyetem keretében és épen a bölcsészeti szakon azért első sorban ennek a pro-testáns tanár-képezdének a felállítását kell meg-valósítani.

Az egyetemet magát még nélkülözhetnénk vala-hogy, de a tanár-képzés kérdésének megoldása kár nél-kül egy pillanatig sem késztetik tovább. Mind a kettő pedig egymást erősíti.

Midőn azért azon megtisztelő megbizatasat nyer-

tem, hogy a leendő debreceni egyetem megvalósítására vonatkozólag a bölcsészeti szak szükségét előterjesztem: teljes tisztelettel jelentem, hogy a *prot. tanárképzés eszközésére és a kor szükségleteinek fedezésére a bölcsészeti szakunkon eddig meglévő, vagy konstruálható 3 tanszéken kívül egyelőre még 9 új rendes tanszékre van szükségünk.*

Ezek a tanszékek a következők lennének:

1. *Bölcsészet neveléstani.* Ez a tanszék most is megvan. Esetleg a jogbölcsészeti szak külön választásával a tanár-képző céljaira tovább fejleszthető.

Míg e tanszék külön bölcsészeti és neveléstani részre szét nem választatik, a tanítóképző-intézetek tanárai mint rendkívüli tanerők ugyancsak e tárgykörben nyernének alkalmazást.

2. *Egyetemes történelem és annak segéd tudományai.*

3. *Magyar történelem és annak segéd tudományai.*

E két tanszék közül ma az *egyetemes történelmi* van betöltve. Tekintettel, hogy ez, mint jogi tanszék a jogakadémiába is áttehető, akár ez uton, még inkább a jelesebb tanintézetű tanárok bevonásával a történeti szak szükséglete tisztességesen ellátható.

A magyar történelmi tanszék pedig a mai színvonalon se nélkülözhető tovább. Nem szabad azt tűrni, hogy a magyar nép leendő vezetői: papok, ügyvédek, tisztviselők a magyar történelem behatóbb ismerete nélkül ezután felnőjjenek, s hogy ez eddig is így történhetett s hogy a debreceni akadémián magyar irodalmi előadások nem tartatnak, az egyszerűen tartáhatatlan állapot.

4. *Magyar nyelv és irodalom.*

Ha egyetemi színvonalat veszünk, erre a tárgyra két tanerő volna alkalmazandó. Tény azonban az, hogy a kolozsvári egyetemen *Imre Sándor* egymaga is betudta tölteni e tanszéket. A mi a kolozsvári egyetemen jó volt, az egyelőre nekünk is elég lesz. Annnyival inkább, mert rendkívüli tanerőknek itt sem leszünk hiával s mert főleg csak a tanárképzés céljaira kell szemünk előtt tartani.

5. *Földrajz.* Budapesten is csak egy van.

6. *Classica-philologia.* Egy tanerő ugyan kevésnek látszik, de a tanárképző céljaira egyelőre az is megfelel. A két magyar egyetemen is felváltva adják egyik félévben a latin, másik félévben a görögöt elő. De itt a gymnasiumi 3 tanár is segítséget adhat.

7. *Modern nyelvészet.* Ez a tanszék ma szét van osztva Ujra fel kell állítani és egy nyelvmesterrel megerősíteni.

8. *Mathematica.*

9. *Physika.*

10. *Vegytan.*

11. *Állattan.*

12. *Ásványtan és közettan.*

Mindez öt utóbbi tanszéknél is megtalálnók a kisegítő erőket.

Ime ezen 12 tanszékre van egy teljes tanárképző felállításánál szükség. S hogy ezek felállíthatók s ha felállítatnak alkalmas tanerők is állanak rendelkezésünkre, az sem szenved kétséget. Elég csak iskoláink növendékei közül *Fiók Károly*, *Dezsi Lajos*, *Biró Lajos* nevét felemlíteni s a különböző prot. különösen ref. közép-

iskolák eddig is kitűnt nagynevű tanáraitra figyelmeztetni. A tanárképzés és egyetem ügye ugyanis a mellett, hogy az első sorban *Debrecen* városával és a tiszántúli egyh. kerülettel függ össze, tényleg mégis minden református kerületet és az egyetemes protestáns egyházat egyformán érdeklő közös ügy és életkérdés.

Ha azért pusztán csak a prot. egyetem eszméjének megvalósításához még nem igen nyujtának is segélyt a többi kerületek s a másik nagy testvérfelekezet, meg kell azt adniok a protestáns tanárképző felállítására.

A többi 9 tanszéket tehát Debrecen városától, az egyesült ref. egyháztól és a lutheranusoktól kell várniuk. A mennyiben azonban erejük és áldozatkészségök e célra — a mi csaknem hihetetlen — nem volna elég: a hiányzó tanszékeket s esetleg még többet is meglehetne és megkellene nyerni az *államsegélynek a debreceni jogakadémia részére való kieszközlésével.*

Jól tudom én, hogy ez a kérdés kényes kérdés. A büszkeség és a híres protestáns autonómia kérdése is.

De tekintetbe kell venni, hogy a jogakadémián ma sem pusztán csak egyházi tisztviselőket képezünk, hanem főleg állami hivatalnokokat is. Ez pedig mégis nem első rendű feladatunk.

Másfelől az is tény, hogy a jogakadémiák ma is teljesen az állam befolyása és hatalma alatt állanak, azok tantervét is maga az állam hagyja jóvá, sőt annak kezén mennek keresztül a többi intézkedések is. Így az állami segély igénybevétele autonómiánk körét nem érinti.

Az is megérthető, hogy míg egyfelől az állami segítség és hozzájárulás e részen a legtermészetesebb és a legtöbb terhet veszi le vállalkról, az állam hozzájárulása, s a jogakadémia címében ennek a hozzájárulásnak kifejezése épen itt válnék egyébként is az intézmény előnyére.

Vólnának még a dologi szükségletek és a rendkívüli tanerők díjazásának kérdése és a tovább fejlesztés ügye.

Ezek az egyetem meglévő alapjaiból, a protestáns áldozatkészség eddig összehordott kincseiből mind fedezetet találhatnának s ezután megnyerendő adományaiból, mind jobban megerősödhetnének.

Az állami segítségnek a jogikar részére történő igénybevétel a még hiányzó tantervek ügye is megvolna oldható.

Mélyentisztelt akadémiai Tanács! Az tételtett feladatommá, hogy az egyetem eszméje nézve a philosophiai kar szükségleteit előterjeszem.

En egy teljes tanárképző felállítását kérem. Mert ezt kívánja az autonomikus elv, ezt parancsolják egyházunk és iskoláink érdeke s ezt várja tőlünk maga a protestáns közvélemény és társadalom.

Abban a meggyőződésben vagyok, hogy a prot. tanárképző ügye létérdekünk, hogy annak felállítása megvalósítja az egyetem eszméjét és azt is hiszem és valom, hogy mindez tényleg is létesíthető és pedig sokkal hamarabb létesíthető, mint azt általában gondoljuk.

Ajálom tiszteletteljes előterjesztésemet a mélyen tisztelt akadémiai tanács figyelmébe és azokéba a kikeret illet, Debrecen városa, a ref. egyházkerület és a testvérfelekezet vezérferfiainak jóakaratu pártfogásába.

Debrecen, 1903. okt. 12.

Dr. Ferenczy Gyula.

TANÜGY.

Az érettségi vizsgálatok reformjához.

Önámítás volna, ha elhítenők magunkkal, hogy az érettségi vizsgálatok mai rendszere kifogástalan, sőt még azt sem mondhatjuk, hogy tűrhető, mert ha tekintetbe vesszük, hogy 8 évi tanulás után az 1900/1. iskolai évben 4079 érettségire jelentkező ifju közzül 572 tanulóra, tehát $\frac{1}{8}$ részre kimondták, hogy nem érett, dacára oly sok évi tanulásnak, vagy legalább is az iskolában eltöltött 8 hosszú évnél: ez még sem nevezhető normális állapotnak.

Nem tudom, hogy mások mint vannak véle, de én némileg contradictiót látok abban, hogy valamely tanári kar valakit mind a nyolc osztály vizsgáján átbocsát, s rövid néhány hét múlva egy olyan vizsgán, mely az előbbi osztályvizsgáktól (legalább elméletileg) csak annyiban különbözik, hogy ezen az érettségi vizsgán több osztály tantárgyai szerepelnek, s azokból kell egyszerre beszámolni: a VIII-ik osztályt sikerrel végző tanulóknak igen jelentős százaléka elbukik.

Félreértés kikerülése végett előre kijelentem, hogy nem tartozom azok közzé, a kik az érettségi vizsgálaton tapasztalható bukások nagy százalékáért a tanárokat okolom. Nem a tanároknak, hanem a szervezetben, vizsgálati rendszerünkben van a hiba. Annyira nem a tanárok a hibások ebben az irányban, hogy talán éppen a „közvélemény“ nyomása alatt (amely közvéleményt az elfogultság vádjára alól fel nem menthető szülek alkotják legnagyobb részben) az a sajátságos irányzat kezd tanügyi körökben nagy arányokat ölteni, hogy a tanügyi szervezet bármily alkatrészének módosítása közben a tanuló ifjuság terhének a könnyítése legyen a főcél és mint alább ki fogom fejteni, az *ilyen könnyítéseket a vizsgálati rendszer megalkotásánál sokan igen fontos tanügyi érdekek rovására tervezik.*

Pedig arról is tudomásom van, illetőleg saját megfigyelésem alapján állíthatom, hogy a porosz deáknak sokkal több házi feladata van, mint a magyar deáknak, sőt a vakációt is szűkebben mérik ki nekik.

No de a külső jelekből itélve úgy látszik, hogy mégis a tanárok, vagy legalább is a vizsgálati követelmények túlzott mértéke az oka az érettségi vizsgálatok előtt, alatt és után előforduló öngyilkosságoknak is. Azonban először is megjegyzendő, hogy ezek, hála Istennek, kevés számmal fordulnak elő, másodsor pedig oka, mint már e lapban egy ízben kifejtettem, jelenlegi vizsgálati rendszerünkben keresendő. *Jelenlegi osztályvizsgáink mellett ugyanis a tanuló egész gymnasiumi pályája alatt nincs alá vetve minden évben olyan vizsgának, mely megkövetelje, hogy a tanuló az egy év alatt végzett tananyagot összefoglalja és azzal egyszerre be tudjon számolni.* Ezért áll olyan nehéz feladat előtt, mikor először életében követelnek meg tőle olyan vizsgát, a melyen egyszerre nagyobb ismeretkörből kell beszámolnia. Ezért nehezedik rá olomsúlylyal a már előre félelmesnek híresztelt érettségi vizsga, a készüléskor kapkod, arról sincs tájékozódva, hogy milyen munka beosztással készüljön a vizsgára, idegessé lesz, megesik, hogy a melyik a tulfeszített munkát nem bírja beleörül, vagy ha a nagy erőfeszítéssel végzett munka kudarcra végződik, a kedvezőtlen eredmény miatt életkedvét veszti és öngyilkos lesz.

Mindezek az okok megszűnének, ha az osztály-

vizsgálatok minden évben komoly vizsgálatok volnának, a melyeken a tanulónak az egész évi tananyagból, tehát nagyobb ismeretkörből kellene beszámolni éppen úgy, mint az érettségi vizsgán. Jelenlegi osztályvizsgálati rendszerünk mellett azonban, nem is tagadhatjuk, hogy a tanulók nem kényszeríthetők arra, hogy minden napnak a feladatát valóban elvégezzék, hiszen még a csekélyebb népességű osztályokban is élhetnek némi valószínűségi számítással arra nézve, hogy mikor készüljenek. Ellenben az a tudat, hogy az iskolai év végén az egész évi tananyagból be kell számolniok, arra ösztönözné őket, hogy a terhek alól ideiglenesen se igyekezzenek kibujni.

Lássuk azonban csak közelebbről, hogy vajjon a VIII. osztály tananyaga és az érettségi vizsga követelményei közt olyan óriási-e a különbség, hogy a bukások száma az érettségi vizsgán az osztályvizsgálatot letévők közzül is olyan nagy lehessen? Az érettségi vizsga tananyaga, mint tudjuk tulnyomó részben a VIII. osztály tananyaga, tehát ugyanaz a miből már egyszer átbocsátották őket. Már pedig ha a VIII. osztály vizsgáján következetesen akarunk eljárni (akár határoz a vizsgai felelet, akár pedig az évközben tanúsított előmenetel alapján ítéljük meg,) akkor a VIII. osztályról csak azok kaphatnak jogosan bizonyítványt, a kikről a tanárok kaphatnak meg van győződve, hogy mindazon ismereteknek birtokában vannak, melyek felsőbb tanulmányaik folytatására szükségesek, vagy pedig, ha felsőbb tanulmányokat nem akarnak folytatni, hanem gyakorlati élet pályára szándékoznak lépni: bírnak azzal az érettséggel és komolysággal, mely valamely gyakorlati élet pályára betöltésére szükséges. Ha a tanulókat a VIII. osztály vizsgáján mindezen szempontok figyelembe vételével bíraljuk meg, s őket mindezen követelményeknek megfelelőknek találjuk, a melyeket fentebb kifejtettem: vajjon az ilyen osztály vizsga után kell-e még külön érettségi vizsga? Ha ugyanis egész komolyan vesszük a VIII. osztály vizsgáját, vagy alaposan bíraljuk el a VIII. osztályban évközben adott feleleteket és szorgalmat, akkor következetesség-e azt az ifjút, aki a VIII. osztály vizsgáján érett gondolkozást, kellő komolyságot, és a gymnasiumi tantárgyakból minimalis ismeretet mutatott fel, néhány hét múlva úgy tüntetni fel, hogy az a felsőbb tanulmányok folytatására, vagy pedig valamely gyakorlati élet pályára betöltésére nem képes. Vajjon a következetesség szempontjából teljesen kifogástalan okoskodás-e ez?

Lássuk közelebbről, hogy vajjon nem a VIII. osztály tananyaga és az érettségi vizsga követelményei közt van-e olyan óriási különbség, hogy a ki megfelel az egyiknek, nem okvetlenül tud megfelelni a másiknak? Legszembetűnőbb különbség az, hogy az érettségi vizsgálaton az előző osztályok tantárgyaiból is kérdezzük, azonban a tananyag legnagyobb részét a VIII. osztályban tanulták, sőt a mit nem a VIII. osztályban tanultak is, lényegében mint alapvető ismereteket a VIII. osztályban is tudniok kellett. Az érettségi vizsgát nem is a tananyag különbözősége teszi nehezzé, hanem az a sajátságos eljárás, hogy az osztály vizsgálaton nem követelünk mindenkitől beszámolást az egész évi tananyagból, hanem csak a „kétesektől,“ s ezekhez véve még néhány felelőt, úgy a mint véletlenül egyikre vagy másira kerül a sor. Az osztályvizsgát pedig az évi előmenetel alapján állapítjuk meg. Nagy feladat előtt áll azonban az érettségiző, a mikor először életében oly nagy terjedelmű tananyagból egyszerre kell beszámolnia!

Valóban jogosan fellehetjük a kérdést, hogy vajjon a *gymnasium mindenik osztályában miért nem követelünk az év végén olyan természetű összefoglaló beszámolást, mint a milyenre az érettségi vizsgánál egyszerre kényszerítjük a tanulót?* Mért szabunk egyszerre csak a gymnasiumi pálya végén a tanuló elibe olyan nehéz feladatot, melytől azután a tanulók egy része megijed, és tanácstalanul áll vele szemben, azt se tudván, hogy hol kezdjen hozzá a készüléshez, némelyik meg agyon tanulja magát, a másik pedig úgy gondolkozván, hogy mindent már úgy sem tanulhat meg, a jó szerencsére bizza magát, hiszen úgy is csak szerencse kell a vizsgához.

Ha teljesen elfogulatlanul ítéljük meg a „szerencsét,” melyről a tanulók sokat beszélnek, bizony *ilyen szerencse valóban létezik.* Nagyon sok függ a vizsga sikerére nézve attól, hogy az illető miféle kérdést kap. Mindazok, a kik bármiféle vizsgálaton már át estek, tudják azt hogy némelyeknek szerencséje volt a kérdésnél, másokat meg valósággal üldöztek a kérdések. Ne értsük azonban félre a dolgot, mert tény az, hogy a ki az egész tananyagból jól elkészült, azt nem üldözik a kérdések, de viszont, a ki nem készült el az egészről, azt „üldözhetik” a kérdések, vagy pedig nagy szerencséje van.

Vizsgáljuk meg azonban az érettségi vizsgát abból a szempontból is, hogy vajjon a bizottság ítélete biztos alapokon nyugszik-e? Vajjon nem ismer-e félre egyeseket a vizsgai felelet alapján? Erre nézve határozottan állíthatjuk, hogy a bizottság rövid fél órai vagy legföljebb 1 órai feleletből a tanuló értelmi színvonaláról nem alkothat képet magának, mert sok olyan mellékkörülmény szerepel a vizsgán, a mely az illető tanulót vagy kiválóbbnak, vagy gyengébbnek tünteti fel, mint a milyen valóban. Ilyen mellékkörülmények az alkalom rendkívülisége, az előadó képesség, külső megjelenés, jó modor stb. Az ismeretek mennyiségétől eltekintve pedig, a bizottság éppen nem alkothat magának képet arról, hogy vajjon a tanuló rendelkezik-e az ismeretek mellett a felsőbb tanulmányokhoz, vagy a gyakorlati életpályákhoz szükséges komolysággal és kellő akaraterővel és kitartással. Ezt csakis az évközben figyelheti meg a tanári kar. Pedig ha a bizottság olyan bizonyítványt ad a tanuló kezébe, a melynek alapján őt az állam hivattal is ellátja, akkor annak a bizottságnak mérlegelni kellene azt is, hogy a tanuló bír-e megfelelő köteleességérzettel és szilárd jellemmel. Már pedig mindezek az iskolai évfolyamán lévén megfigyelhetők, csakis a tanári kar ítélete alapján megállapított osztálybizonyítványban juthatnának kifejezésre.

Mondják azt is némelyek, hogy az érettségi vizsga külföldről átplántált intézmény, tehát eltörendő. Ez azonban nem érv az eltörlés mellett, pusztán csak hangzatos frázis, mert nemcsak az érettségi vizsga, hanem ezen kívül még sok más tanügyi intézmény is jött át hazánkba, s azok közül igen sok be is vált. De viszont fordítsuk meg a dolgot: ne tartsunk mindent jónak, a mi külföldről jött intézmény, s ha nyomós indokaink vannak, melyek az érettségi vizsga intézményének eltörlése mellett szólanak, vagy annak átalakítását követelik, ne féljünk hozzá nyulni, miért ne találhatná meg éppen a magyar tanárság az érettségi vizsga leghehelyesebb reformját.

Az érettségi vizsgálatról azt is mondják, hogy ez azért is szükséges, mert míg a rendes osztályoknál a tanárok közül mindenik teljesen önállóan jár el az eredmény elbírálásánál, a növendékek félreismerése

könnyebben megtörténhetik, mint az érettségi vizsgán, mely testület előtt történik, s így testület állapítja meg az eredményét is. A testületi elbírálás valószínűbbé teszi úgy a tulszigoru, mint tulságosan enyhe mérték kiküszöbölését, s a mi fő, ilyenformán meg van a biztosíték arra nézve, hogy felsőbb pályákra nem mehetnek oda nem való elemek. Bármilyen tetszetős is azonban a „testületi elbírálás” eszméje, az érettségi vizsga talán még kevesebb garantiát nyújt a teljesen biztos mérték eltalálására nézve, mint az évközi feleletek alapján nagy körültekintéssel megállapított évvégi osztályzat, mert mint tapasztalatból tudhatjuk, a vizsgai felelet nem csak egész osztályokra, hanem egyes tanulókra nézve sem felel meg a tudás valódi színvonalának. Külső körülmények, a véletlen, a tanulók sajátos természete, a tanár kérdezősi ügyessége (mert ettől is sok függ ám!) mind alkalmasak arra, hogy a vizsgáló bizottság tagjai előtt az egyes vizsgázók értelmi színvonala vagy alacsonyabbnak, vagy magasabbnak tűnjék fel, mint a milyen az valóban.

A legnyomósabb indokok egyike, melyet az érettségi vizsga fentartása mellett felhoznak az, hogy a magyar államnak önmaga iránt való kötelessége ellenőrizni, hoay vajjon minden iskola teljesen kifogástalanul hazafias szellemben neveli-e növendékeit? Véleményem szerint azonban ne áltassuk magunkat azzal hogy egy-egy tanulóknak a hazafias érzelmét a bizottság a vizsgai feleletből meg tudná ítélni, különösen 1 óra alatt. A tanítás hazafias szellemének megfigyelését az állami felügyelet csakis az évi munkaközben figyelheti meg, a mennyiben ellenőrizheti a használt tankönyveket, az írásbeli dolgozatokat és a különböző osztályokban ügyes kutatás alapján kétségtelen bizonyosságot szerezhet a hazafias oktatásról, vagy annak hiányáról.

Komolyabban vehető az a másik indok, hogy az államkormány itt ellenőrizheti az iskola által nyújtott ismeretek színvonalát, s a ki az állam által felállított követelményeknek meg nem felel, annak nem ad kezébe olyan bizonyítványt, mely őt akár felsőbb tanulmányokra, akár közhivatalokra képesnek nyilvánítja. Ebben van valami igazság, mert tényleg a tanári testületek azon színvonal felé törekszenek, a mennyiben azt meg nem ütnék, a mely színvonalat az állam megkövetel. De ennek is más biztosítékai vannak már napjainkban. Ilyen biztosíték első sonban az, hogy tanárokat csak az állam képesít, továbbá az állami felügyelet, mely a színvonal alacsonyabb voltát konstatalván, annak emelését megköveteli, kellő számu és minősítésű tanerő alkalmazására kötelezi a fenntartótestületeket, az intézeteknek megfelelő taneszközökkel és felszereléssel való ellátását sürgeti. Ezek biztosítják határozatosan a kellő színvonalat!

(Folyt. köv.)

Barcsa János.

KÖZÉLETÜNK.

A debreceni egyházmegye őszi közgyűlése.

Október 13-án d. e. 9 órakor vette kezdetét a debreceni egyházmegye őszi közgyűlése, Dávidházy János esperes és Nadányi Miklós egyh. megyei gondnok elnöke alatt. Az egyházmegyei tisztviselőség, a lel-

kézi kar, s az egyházközségi és tanítói képviselők egy pár kivételével mindnyájan megjelentek. Az esperes buzgó imádkozás végeztével lendületes megnyitó beszédet tartott, melyben hazánk s vele együtt egyházunk küzdelmes vívódásairól is megemlékezett. A kegyelet hangján sorolta fel ama veszteségeket, melyek a tavaszi gyűlés óta egyházmegyénket érték; a még mondhatni ifju Szücs László vértesi lelkész, majd a még évek sorára számítható Kovács Lajos főisk. tanítóképezdei igazgató, az egyházmegyének sok éven át sikerrel működött pénztárnoka, s most legutóbb Báthory István a hosszupályi egyházközség régi lelképásztora szálltak sirba. Emléköket az esperes indítványához képest a közgyűlés jegyzőkönyve lapján kívánja megörökíteni, a megnyitó beszédet pedig egész terjedelmében közölni határozza a közgyűlés jegyzőkönyvében.

A távolmaradottak igazolása s a tárgysorozat megállapítása után 8 ujonnan alkalmazott tanító tette le a gyűlés színe előtt ünnepelesen a hivatali esküt.

Az esperes kimerítő jelentést adott a debreceni üresedésben állott lelkészi állomásnak Szele György bakonyszegei lelkész s egyházmegyei tanácsbíró meghívása folytán történt betöltetéséről. A közgyűlés szívélyes ovációban részeltette a debreceni egyház legújabb lelkészét, a választás megerősítéséhez készséggel hozzájárult, sőt az eredmény fölött örömenek is kifejezést advan, jó kívánataival halmozza el a népszerű lelképásztort.

Bejelentette az esperes, hogy a Kovács Lajos halálával kezdő nélkül maradt egyházmegyei pénztár vezetését elnöktársával együtt ideiglenesen Rózsa Sándor főiskolai pénztárnokra bízta, a ki ennek elvállalására ugy az egyházkerületi elnökségtől mint a főiskolai gazdasági tanácstól megnyerte az engedélyt. A megbízás az egyh. megyei közgyűlésig tartván, felhívja a közgyűlést, hogy a tárgysorozatba felvett pénztárnoki választást ejtse meg. A közgyűlés közfelkiáltással az ideiglenes pénztárnokot, Rózsa Sándort választotta meg pénztárnokául. Majd utánna szintén közfelkiáltással Elek István sárándi lelkész lön egyházmegyei számvevőnek megválasztva.

Az egyh. megyei gazdasági bizottság jelentésének tudomásul vétele után az időszaki tanács alakított meg a régi tagokból.

Terjedelmes jelentést mutatott be az esperes a szokásos egyházi látogatás eredményéről. A vallásos erkölcsi élet terén ha nem volt is kiváló haladás észlelhető: de hanyatlás sem mutatkozott. Örömmel emelte ki jelentésében, hogy Jánossy Zoltán debreceni lelkész nagy buzgalommal teljesíti személyesen a kátémagyarázatokat vasárnap délutánonként.

A szegényekről való gondoskodás tárgyában kelt egyházkerületi leiratra vona közölg jelzi, hogy a szegények ápolása, ruházása körül eleitől fogva szorgos gondoskodást tanusítanak egyházközségeink. Adományozás egyházi s iskolai célokra 13 ezer korona körül történt, a mi hiveink áldozatkészségének folytonos tanúbizonysága.

Jelentette az esperes, hogy Hosszapályiban a presbyterium és az egyházközségi közgyűlés tagjainak kiegyesíttése be van fejezve.

Kedvezőtlen képet mutat az egyházi adóhátralékokról szóló esperesi jelentés. Horribilis összeg van ezen a címen kimutatva, közel egy negyed millió korona, melyből a debreceni egyházra 154 ezer korona esik. A közgyűlés sajnálattal értesül az egyházi adóhátralékok folytonos emelkedéséről, s sürgeti a pontos behajtást.

Az esperesi jelentés a debreceni egyház számadá-

súra nézve megjegyzi hogy némelyik alapnak folyvást készpénze hever, a Mária Terézia árvatartó alapnak pedig éppen sok pénzkészlete áll a pénztárban; ezen kívül az egyes pénztárak kisegítő kölesönökre szorulnak. Az egyh. m. közgyűlés a készletnek takarékpénztárilag való kezelése útján kíván a dolgon segíteni, azonkívül a kisegítő kölesönök nyújtására engedély kérésre utasítja a kezelőséget.

Az alsó felsőjózsa egyház a belhivatalnokok fizetésével tetemes összeg erejéig van hátralékban, több helyen a tanítói nyugdíjilletékek nincsenek kifizetve. A közgyűlés a tartozások teljesítéséről záros határidő mellett jelentéstételt követel az esperesi hivatalhoz.

Az egyházmegyei egyházközségek építkezései tetemes érték erejéig emelkedtek, különösen Debrecen jelentékeny összeget fordított építkezésre, a mi elismerés mellett örömmel vétetett tudomásul.

Épületeit csak Martinka nem biztosította; a biztosítás foganatosítását a közgyűlés a martinkai presbyteriumnak anyagi felelősség terhe alatt meghagyta.

Örvendetes tudomást vett a közgyűlés az esperesi jelentésből a felől, hogy egyházmegyénk igen sok kiváló sikerrel működő tanítóval dicsekedhetik; a több-kevesebb kifogás alá eső egy pár esetben a kellő törvényes intézkedések megtétettek.

Megnyugvással értesült közgyűlésünk, hogy egyházmegyénk területén a socialismus hódítása a tett erős kísérletek ellenére sem sikerült, számára nálunk kedvező talaj nem találkozott.

Az előző napon tartott előértekezleten történt megállapodáshoz képest bejelentett, hogy a lelkészi közértekezlet gyűlés 1904 ben Bárádon lesz, a folyó évi működések örömmel vétettek tudomásul.

özv. Gyulay Lászlóné nevelési segélyért ujabban beadott kérvényének azon okból nem adhatott helyet a közgyűlés, mert arra első sorban jogosult tanítónő-képzőintézeti növendék is folyamodott, a ki fel is vétett. (Bélteky Ilona).

A sikeinémákat gyámolító debreceni egyesület rendelkezésére közgyűlésünk a közigazgatási pénztár terhére 40 koronát utalt.

Helybenhagyta a közgyűlés a Hajdusámsonban megállapított új adókulesot, s az egyházközség fellebbezésének elutasításával megerősítette azt a presbyteri határozatot, mely a lelkész fizetését 1000 k ronával javítja.

Megerősítést nyert a h.-sámsoni 4 új tanítói díjlevél, s kölesönfelvételre adatott engedély a gáborjáni egyháznak iskolaépítési célokra. Tudomásul vette a közgyűlés a derecskei tanítói állomás állandósítását, a díjlevelet megerősítette.

A nagyrábéi egyház panaszol, hogy a 467 léleken a határon tanyákon lakó hivek utan a legnagyobb erőfeszítés mellett sem lehetett bevenni az egyházi adót. A község felveszi a végrehajtáskor a nemleges zálogolási jegyzőkönyvet, még olyan hiveknél is, a kik később önként fizettek. Az egyházmegyei közgyűlés alig tud egyebet tenni ez ügyben, mint azt, hogy a szabálytalan eljárásnak a kellő helyen való bejelentésére utasítja a nagyrábéi presbyteriumot.

Az új énekes könyv ügyében kiküldött bizottság a határozathozatalt későbbi időre javasolja halasztani, mivel a megállapított s kiigazított szöveg még nem jelent meg nyomtatásban. Azt azonban hangsúlyozza, hogy kiváló ügyelet s figyelem fordítandó az új énekeskönyvek elárúsítása után egyházkerületünket megillető jövedelem meghatározására.

A Gyenge-Ónodi 2000 koronás alapítványról szóló alapítólevél kiállítása, a Kardos Bálint és Szilágyi Erzsébet $5\frac{1}{2}$ hold földadományára Bárádon, Veress Bálint lelkész és testvéreinek alapítványa elismeréssel vétettek tudomásul.

Pártolólág terjesztetett föl az alsójózsai egyház kérelme, melyben a református segélyegylethez 400 korona segélyért folyamodik.

Igen sok időt emésztett fel Tripsó Mihály kántortanító zürzavaros ügye, melynek vége az, hogy a fellebbezésben használt sértő kifejezések miatt ügye áttétetett a fegyelmi bírósághoz. Sok kedvetlen lünetről vettek értesülést a közgyűlési tagok, pl. a temetések alkalmával az énekvezéri teendők bántó végzéséről stb. stb. Ideje volna, hogy ezekkel a kedvetlen dolgokkal többé ne keljen közgyűlésünknek találkoznia.

Nagy P. Sándor panasza, hogy t. i. az esztári egyház az általa eddig birt földet nem hagyta nála haszonbérben, hanem árverésen magasabb összegért másnak adta, elutasított.

Dombi Sámuel felekezeten kívüli tépei lakos azért folyamodik, hogy gyermekei után a presbiterium határozata ellenére ne legyen kénytelen 30 k. tandíjat fizetni. A közgyűlés azonban csak az ismétlődő iskolás gyermekre nézve szabadította fel a méltó tandíjterhet alól Dombi Sámuel uramat.

Néhány ötödéves korpótléknak az állampénztárból történt folyósításáról szóló jelentés tudomásul vétetett.

A tanítótestületi és körüli gyűlésekre menő tanítók részére a fuvardíj mellett 4 korona napdíj fizetését rendel el a közgyűlés, azonban a választmányi ülésre menő tagok részére e költségek folyósítását nem engedélyezi.

A tárgysorozat kimerítése után a jegyzőkönyvhitelesítő bizottság nevezetett ki, s délután $\frac{1}{2}$ 2 órakor a közgyűlés befejezést nyert. Délután bírósági tárgyalások voltak.

A nagykárolyi egyházmegye közgyűlése.

Mátészalkán, 1903, okt. 6-án.

Esperesi megnyitó ima gyászos hurokat érintett a szép számmal egybegyűlt tagok kebelében, megemlékezvén az aradi Golgota hazáért elvérzett vértanúiról. A komor fellegek nem sokáig boronghattak homlokainkon, elűzte azokat a rideg tárgysorozat felvétele. Közlöm belőle következőket:

Esperesi jelentésből az egyházmegye valláserkölcsi és anyagi állapotáról örvendetes képet alkothattunk, nevezetesen a vallásosság külsőleg úgy, mint belsőleg dicséretre méltólag nyilatkozik, részint az istenisztelet látogatásában részint a jótékonyág gyakorlásában. Felekezetenküliek kevés helyen (egy egyházban) vannak s ezeken kívül az egyházi szertartásokat hűveink csak két esketésnél mellőzték. Vad házások s törvénytelen gyermekek inkább fordulnak elő, de nem ijjesztő számban. Adományok összege 10 egyházban 3000 koronán felül.

Anyagilag sokkal kedvezőtlenebb az állapot. 5 egyháznak tulkiadása van s az összes egyházak adósága közel 100.000 k. 19 egyházban (34 közzül) a kivetett egyházi adó nem fedezi a szükségletet. Régi bajok aggodalomra csak pár helyen van ok.

Hivatalnokok közötti változások ezek: Kósa Ede megszűnt az egyházmegye nyugdíjazott lelkésze lenni, megválasztván őt a kölcsei gyülekezet rendes lelkészül. Három tanító nyugdíjba lépett, egy hivataláról lemondott,

ujjonnan bekebelezetett 10. Lemondás és eltávozás folytán megürült két segédlelkészi állás, minkettő be is töltetett. Nagykárolyban Ujlaki Miklós, Fábriánházán Juhász Elek által.

Felesküldött két nem rég elválasztott világi tanácsbíró: Gönyei István nagykárolyi főszolgabíró és Bányai Endre mátészalkai kir. járásbíró; hisszük s reméljük, hogy egyházmegyénk sokat nyert bennök.

Örvendetes a haladás a tanügy terén is; fogyanak az elegendő iskolák s növekedik a kitűnők száma.

Számvevőszék erélyesen követeli a számadások pontos beküldését; ezuttal csak két egyház van restantiában, vagy renitentiában.

A gyámintézet (kebelbeli) alig győzi az özvegyek és árvák segélyezését, mivel sokat fizetett a régi lelkészekért az országos gyámintézetbe belépti díj, nem esuda, ha az ujakért már nem képes fizetni. Megcsapant az alapvagyon.

Különféle segélyekért folyamodók száma tekintélyes; ajánlatott mind.

Helybenhagyatott a szamoszegi kisajátítás, a mátészalkai új adókules.

Erős vitára adott alkalmat a szamoszegi ügy, mely a következő: a behivatalnokok legnagyobb részben szénafizetésben részesülnek, termett régen elég, habár rossz s most kevesebb terem, de jobb. Nagyon természetes, hogy a jó szénát szeretnék az illetők olcsó pénzen megváltani s ígérnek egy szekér szénáért 16 koronát, míg a behivatalnokok 20-at követelnek. Jöttek panaszra az egyházmegyére. A közgyűlés utasította őket a bírósághoz, a bíróság a közgyűléshez. A közgyűlés azzal érvelt, hogy ez az egyházi törvény 300. §. 5. és 6. pontja alatti vitás ügy, mely a bíróság elibe tartozik, viszont a bíróság hivatkozott a 41. §. h. pontjára, hogy ez nem egyéb volna, mint díjlevél változtatás vagy módosítás, mely felett a közgyűlésnek kell döntenie. Egy évi ide-oda utasítgatás után szavazattöbbséggel a közgyűlés elé utaltatott s a vitás szekér széna 20 koronában állapított meg.

Egy lelkész ellen, ki megtagadta az anyakönyvi kivonatok hagyatéki ügyben való kiadását s becsület-sértésért jogerősen nemcsak elíteltetett, de az ítélet hirtelileg is közzé tétetett, elrendeltetett a fegyelmi eljárás.

Végre ismét felszínre került a nagyecsedői iskolák ügye, hol 8 tantermű állami iskola állítatván fel, az ottani vallásitanítás csak úgy oldható meg, ha legalább az egyik felekezeti iskolánk feladásával vallásitanítói állás létesíttetik.

Ezt az egyházmegye ujjalag engedélyezte.

A bíróságnak nem akadt semmi dolga!

Berey József.

IRODALOM.

Egyházi beszédek. Irta Szentimrey József izsnyétei ref. lelkész. e. m. főjegyző. Ára: 3 kor.

Köztudomásu dolog, hogy hazai prot. irodalmunkban épp az egyházi beszédeknek van legtöbb munkása. Egyházi lapjainknak, folyóiratainknak alig van olyan száma, a melyben „előfizetési felhívásokkal, — hangzatos reclamokkal, — ajánló levelekkel, a jó barátok jó akaratu bírálatával ne találkoznánk. S ha próbáljuk vizsgálni ennek a határozott túltengésnek az

okát. — azt, hogy épp ezen a téren a kevés tiszta buza mellett olyan sok a gyom és konkoly: úgy gondoljuk, két okra vezethető vissza. Az egyik: a már említett igazságos kritika hiánya, a másik pedig az, hogy, hogy kevés fáradsággal igen sokan épp „Egyházi beszédekkel“ (??) vélnék maguknak szellemi dicsőséget szerezni. E téren nincs szükség hosszas fáradsággal a forrásművek tanulmányozására, sőt némely szerzők szerint nincs szükség arra sem, hogy „propositiók dispoziókkal, fundamentumdividendik“ stb. másféle csudabogarakkal beköbözjünk azokat a valódi szellemeket, a melyek nem „szabályokat,“ hanem mindjárt „egyet“ kérnek maguknak. Sőtba velők! a valódi szellem nem köti magát semmiféle szabályokhoz, hanem akáresak mint egy gyárban megrendelésre készít „falusi“ „városi,“ „delelőtti“ „délutáni“ beszédeket, sőt, hogy a szegény „legátusok“ és „tanítóknak“ még azon se kelljen törnie a fejét, hogy mit kell kihagyni és mit nem, „ezek számára“ is külön-külön.

A szónoki műalkotások szabályainak ezen mellőzését korántsem azért hozom fel, mint hogy ha azt egyedül idévezítőnek tartanám. Távolról sem! Dobos, Fejes, Szilády, Révész stb. más jeles íróink se alkalmazkodnak mindig a szabályokhoz, de műveikben van aztán mag, azért a hiányért bőven kárpótol bennünket a mélyeséges bölcsesség, bibliai zamat és gyönyörű nyelvezet.

A fenti „Egyházi beszédek“ írója se ragaszkodik mindig a szónoki műalkotás szabályaihoz, sőt, a hol alkalmazza, ott se sikerül teljesen: de ezen hiányt szívesen elfeledjük *belső tartalmának gazdagságáért* és azért a könnyen folyó, *irodalmi színvonalon álló stylusért*, mely a beszédek mindegyikét jellemzi.

A kötet 20 közönséges (1—1 tavaszi és őszi) beszédeket tartalmaz. A I. II. Sám. XVIII. 18. alapján írott, kimondhatjuk itt mindjárt, hogy nemcsak a kötetnek, de egész egyházi beszéd irodalmunknak is egyik gyöngye, szerzőnek ha nem is „örök oszlopa,“ de mindenesetre egy olyan alap, a melyről tehetségére bátran következtethetünk. Gyönyörű, a hallgatók figyelmét már előre felébresztő bevezetés után felállítja tételét: „milyen tetekből építsünk magunknak oszlopot?“ s megfelel reá a következő teljesen kifogástalan felosztással: az igazság, hitbuzgóság és szeretet tetteiből.

Olvassa el bárki is ez *új nyomokon járó* — tegyük hozzá igényeinket felfokozó beszédeket, valamint tanulmányozza az egész kötetet: úgy hiszem, hogy két gondolatban a legtöbben megegyeznek velem. Az egyik az, hogy a szerzőnek van határozott tehetsége, s ennek legnagyobb bizonyítéka az, hogy épp az új nyomokon járó beszédei sikerülnek legjobban; a másik az, hogy épp mert ez oldaláról megismertette magát, arra igyekezzék, hogy tehetsége érvényesüljön, ne pedig arra, hogy mindenki előtt ismeretes, elcsépelet gondolatokról akarjon újat mondani, mert ez neki nem mindig sikerül.

Tanubizonyossága ennek mindjárt a II. Máté XXII. 37—40; készült beszéd a „legnagyobb paracsolatról.“ Ha pusztán „hasznossági“ szempontból vesszük a dolgot, el kell ejtenünk. Valamennyi legátus mind erről prédikál, már a textus felvételnél mosolyra nyílik mindenkinek a szája. Felosztásra jó, ha jól emlékszem új is, de kidolgozásaiban megvan az a bizonyos „erőltettség,“ mely még a tehetséges íróknál is be szokott következni akkor, mikor semmiképp se szeretnének és akarnak másat ismételni.

A „szereket“ után a 3-ban a „hitet“ tárgyalja. (Ap. Csel. XXIV. 14.) S hogy főtétele, felosztása rossz,

ezt nem tulajdonítom neki bűnül, a gazdag, példákkal megvilágosító tartalom és nyelvezet, különösen az, hogy a dogmatizálástól tudott óvakodni, értékessé teszik a beszédeket.

Az V. b. Jézusnak a természetlen fügefára mondott nyilatkozatán készült kidolgozása méltó társa az elsőnek. Nem mondhatom ugyanezt a következőről. Az egyházi beszédek alkotásának, mint szerző ezt nagyon jól tudja, — legelső szabálya az, hogy csak éppen annyit textust vegyünk alapul, a mennyi a. e. b. megalkotásához szükséges. Csak eszméket, gondolatokat tartalmazó szövegről lehet írni, de viszont más oldalról 3—3 beszéd szövegét se lehet egy kalap alá venni. Szerző e beszédeben az utóbbit teszi, a „magasabb élet“ szövegéül felveszi a Luk. XII. 1—21. verseit, holott beszédeit megkészhette volna a 16—21. versek alapján is. Az 1—16-ig terjedő verseknek *csaknem* mindegyike alkalmas külön-külön álló beszédek írására, hogy mást ne is említsek, itt van szó az egyházi tudósok által oly sokszor vitatott „Szent Lélek elleni bűnről is,“ és szerző erről beszédeben egy árva szóval se emlékezik. Mindezt csakis (a jövőt illetőleg) figyelmeztetésül, tehát korántsem főben járó bűnül hozom fel, beszéde azért teljesen használható.

A VI—VII. és VIII. beszédnek ha más nem, már az magában véve is érdeme, hogy felvett szövege alapján el tudta kerülni a dogmatizálást. Olvasván e 3 egymásután következő beszédeket, s utána a IX. és X-et, melyeket igazi élvezettel olvashatunk, önként támad az ember lelkében ismételtlen a kérdés, a mit már előbb is hangoztattam, hogy miért nem érvényesíti Istentől adott tehetségét, mikor az módjában van; az elcsépelet textusok helyett miért nem használja fel a bibliának több más kincseit is?

A XI-ik beszédben tárgyalni kellett volna azoknak a szegényeknek a helyzetét is, kiknek nagyon hosszú a tél, hiszen a szöveg is alkalmat ad erre ezen szavaival: „az Úr az ő szegényein könyörült.“ A XII. XIX-ig terjedő beszédek szövegszerűségeikkel, tartalmuk gazdagságával egyaránt dicsekednek, nem úgy azonban a XX., mely az egész kötetben legkevesebbé sikerült. Már maga a szöveg felvétele csudálatos. Nekem nincs kifogásom az ellen, ha a szerzők akár 3 helyről veszik is fel szövegüket, de csakis az esetben, ha arra szükség van, ha azok egymást kiegészítik, úgy, a miképpen szerző is a X-ik teljesen sikerült beszédeben tette. De a Máté XVI. 15. és 16. verséhez hozzávenni a Kol. II. 3. versét pusztán ennyiért: „Kiben vannak a bölcsességnek és ismeretnek teljes kincsei,“ hát ez teljesen felesleges. Sokkal jobban tette volna szerző, ha a Máté XVI. 13—16. verseit veszi fel, mert azok összefüggők és készíthetett volna róla is — mondjuk egy adventi beszédeket, de korántsem azzal a felosztással, a mit alkalmazott, mert „a napot“ én „világosság“ nélkül semmiképp se tudom elképzelni.

Mindent összevéve: azon kevés fogyatkozása dacára is, melyeket jóakarattól, a jövőt illetőleg figyelmeztetésül, és az igazság kedvéért felsoroltam, *mellegen ajánlom* a könyvet az érdeklődők figyelmébe. Hiszem, hogy meg fognak egyezni velem azon felfogásban, hogy ez a kötet már is egy értékes kö ahhoz az „örök oszlophoz,“ melyet csakis a „lélek kincseiből“ lehet igazán felépíteni.

Szernyeparti.

Előfizetési felhívás. Még a nyár elején közöltem e lapban is egy kis felszólítást, melyben különösen

a magyar nők figyelmét akartam felhívni arra, hogy ősztől kezdve egy új, evangéliumi női lap fog megindulni „Mustármag” név alatt, szerkesztésében. A kis lap két első száma, a jó Isten engedelmével most már megjelent. Ismét szölok e helyen is a magyar protestáns nőkhöz, s kérem őket, rendeljék meg, és olvassák e lapot. Segédkezet akar ez nekik nyújtani sok hasznos és szükséges dologban: a biblia olvasásában és megértésében buzgó keresztyén nők példájának követésében a valódi evangéliumi alapokra fektetett belmissió gyakorlásához. Mert abból a nőknek is ki kell venniök a magok részét. A mi magyar protestáns egyházunkat az tette egykor erőssé, hogy Lorántffy Zsuzsánnai voltak, a kik tudtak hűséges anyák, jó gazdasszonyok, és egyuttal hitbuzgó egyháztagok, imádkozó és munkálkodó keresztyének lenni. S ez ma sem lehetetlen a magyar nőknek, ha abból a forrásból merítenek, a melyekből anyáik és ősanyáik, a kiknek nehéz és viharos időkben kellett megmutatni egyházuk és Krisztusokhoz való hűségüket. Ez a forrás ma is nyitva áll, s ez a Szentírás. A „Mustármag” is minden cikkével csak arra akar rámutatni, csak azt bizonyítani, hogy a mi protestáns egyházunk ezen a sziklaszilárd alapon áll s nem modern ujtás, nem divatoskodás, ha a nők is munkálkodni akarnak az Ur szőlőjében, hanem egyenesen a régi alaphoz, a Krisztushoz való hűség és engedelmesség. Fogjunk tehát kezét magyar asszonytestvéreim *ebben* a dologban, egyezségünk jeléül hadd legyen egy közös eszközünk, egy olyan lapunk, melyben szerkesztő munkatársak és olvasók egymást közösen támogatjuk, s mindnyájan a mi protestáns egyházunk erősítésére, magyar testvéreink boldogításán, s az Isten dicsőítésére törekednek. Spóroljanak a magyar nők filéreikkel is e nagy célok eléréséhez, mert a „Mustármag” tiszta jövedelme bibliaterjesztésre, vallásos iratok kiadására a diakonissa ügy felvirágoztatására, s más ilyen belmissiói munkákra fordítatik. Az előfizetés az első évfolyamra 1903. októbertől 1904. decemberig, tehát tulajdonképpen *ötnegyedévre 2 korona 60 fillér* mely a következő címre küldendő: *Mustármag szerkesztősége, Budapest, IX. Kálvin tér 7. Vargha Gyuláné* a „Mustármag” szerkesztője.

Vaday. Gazdasági ismétlő iskolások könyve.
3. kiadás ára 1 kor. Kiadja Polatsek-féle könyvkereskedés Temesvár.

Immár harmadszor találkozunk Vadaynak ezen kitünően megírt könyvével és mondhatjuk hogy, minden találkozás alkalmával meglepő célszerű javításokat észlelünk. Ezen 3. kiadás tartalmából megemlíjük a felvett csoportokat, melyekből világosan látni ennek gazdag tartalmát. Bevezetés. Az anyaföld. A haza. Növénytermelés. Szőlőművelés. Állattenyésztés. Méhészet. Különféle tudnivalók. Földrajzi rész. Történelmi rész. Alkotmánytani és polgári rész. Természettani rész. Egészségtani rész. Ügyiratok. Költemények. Nagy előnye Vaday könyvének az eddig megjelent ny. irányu könyvek felett az, hogy röviden és jó magyarossággal adja elő tananyagát. Legnagyobb baj volt eddig az idő rövidsége, mivel nem volt a tanítónak elég ideje, hogy a feldolgozandó tananyaghoz kellő magyarázatot adhasson. De ez a kérdés is ötletes megoldást nyert ez új kiadásnál úgy, hogy az olvasmányok végénél van az egész olvasmány, egy rövid összefoglalásban megmagyarázva. Ez feleslegessé teszi a tanítónak a hosszús magyarázatot, miáltal tetemes időt lehet megtakarítani.

A könyv az új iskolai helyesírás szerint jelent meg.

A magyar birodalom története. Acsádi Ignác történeti munkájának eddig megjelent és nagy feltűnést keltett füzetei most már diszes kötetébe egyesítve is kaphatók. Ezek, mint az egészen új csapáson haladó munkának első kötete, Mátyás király haláláig beszélik el a magyarság történetét. De igazán a magyarságot és nem egyes osztályokét. Nincs a nemzetnek olyan eleme, melyet Acsádi figyelmen kívül hagyott volna, úgy, hogy az előtt, a ki ebből a munkából ismeri meg hazája multját, egészen új távlatok nyílnak meg és megszabadul attól az előítélettől, mintha Magyarország története csak a királyok és hadakozó osztályok története volna. Nincs magyar történelmi munka, mely ilyen élesen kidomborítaná, hogy ezt a nemzetet a benne kialakult néposztályok összessége tartotta fenn, hogy a földmivelő jobbágnak, az ipar és kereskedelem úttörőinek éppen olyan részök van hazájuk dicsőségében, mint a csatateren harcolóknak, mint a hadseregek vezetőinek. Acsádi nemcsak a magyarság külső küzdelmeinek rajzolója hanem belső vívódásainak szószólója is és hiven feltünteti azokat a változásokat, melyeken a magyar néplélek az évszázadok folyamán keresztül ment. Nemcsak mint katonát és politikust mutatja be a magyart, hanem megrajzolja nagyszerű polgárosító tevékenységét is. Nyomon követi szellemi tevékenységének minden megnyilvánulását, kiterjeszkedik az irodalom, a művészet, a közműveltség minden alakulására. És megmutatván, hogy milyen súlyos küzdelmeket vívott meg a magyarság fenmaradásáért, beszámol azzal is, hogy mint használta fel a kivívott eredményeket, mint illesztett minden megszerzett követ államiságának mind magasabbra emelkedő épületébe. Megrajzolja a magyar nemzetet a harctéren, meg othona meghitt körében, magánéletének legjellegzetesebb vonásaiban. Igazán bámulatos, hogy milyen ügyességgel tudta Acsádi ezt a rengeteg anyagot világos, átlátszó képpé tömöríteni, hogy munkájának nagy tudományos értékessége mellett, mint tudja a laikus olvasót is lebilincselni. Lebilincselni ragyogó nyelvvel, stílusának emelkedettségével és vonzó előadásával. Tekintetbe véve, hogy az előttünk fekvő rendkívül diszes, félbörkötésű hatalmas első kötetet (792 oldal) 2 színes térkép, 8 színes, 22 más melléklet és 298 szöveggép díszíti, ára, melyet a kiadó Athenaeum 18 koronában szabott meg, valóban olesónak mondható.

Új vármegyei térképek. A Lampel R. (Wodianer F. és fia) udv. könyvkereskedés kiadásában érdekes új megyei térképek sorozata jelenik meg. A térképek jelentős ujtása az, s e szempontból egyedül állanak, hogy a vármegye pontos és részletes térképét, melyen a járások külön színnel vannak feltüntetve, a megye főbb városainak színes képe, s a gazdasági és ipari életnek jellemző termékei veszik körül. Ez az ábrázolás rendkívül tájékoztató és tanulságos szemléltetése az egyes vármegyéknek. Hajdu vármegye térképét például a következő körképek veszik körül: Debrecen, paprikás-szalonna, méhészet, dohánygyár, góma'om, dinnye, tengeri, vasut, papnövelde, ref. kollégium, kefe, szálmakalap, kacsa, bivaly, ló. Legutóbb a következő térképek jelentek meg ilyen kiadásban:

Győr vármegye 40 fillér, Hajdu vármegye 40 fillér, Szatmár vármegye 60 fillér, Esztergom vármegye 40 fillér, Udvarhely vármegye 40 fillér, Torontál vármegye

gye 60 fillér, Szolnok-Doboka vármegye 40 fillér, Ung vármegye 40 fillér, Temes vármegye 60 fillér, Ugocea vármegye 40 fillér, Szepes vármegye 30 fillér.

Minden vármegye térképe külön is megszerezhető a kiadó cégnél.

„Rákóczi sirja és egyéb költemények“ a címe a „Magyar Könyvtár“ egyik legújabb, 351. sz. füzetének, mely Radó Antalnak nébány válogatott versét tartalmazza. A füzet első részében („énekek a hazáról“) jobbára olyan hazafias költemények vannak, melyeket már eddig is országszerte sűrűen szavaltak ünnepi alkalmakkor: a megkapó „Rákóczi sirja“, mely méltán áll a füzet élén, a lelkes „Talpra magyar,“ „A pesti Szabadság-téren“ című izzóhangú október 6-iki vers stb. stb. A második rész („Történetek“) egyéb tárgyu költeményeket ad, szintén majdnem egytől egyig olyanokat, melyek mint szavalmány-darabok is fölötte hálasak. Radó Antal művészi formájú és gondolatokban gazdag lírája ebben a rendkívül olesó kiadásban — a füzet ára 30 fillér — bizonytal számos új barátot fog szerezni; különösen a szavalni szerető ifjuság fogadja majd szívesen e munkát, melyet az igaz költészet minden barátjának melegen ajánlhatjuk.

350. szám. A Magyar Könyvtár ez évi októberéig megjelent 350 számának teljes jegyzékét adta ki a kiadó cég, a Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) udv. könyvkereskedés. A népszerű vállalat jegyzéke, a melyet a cég kívánatra készséggel ingyen megküld bárkinek, több részből áll. A számok szerinti jegyzékben minden füzet rövid jellemzését tartalmazza tájékozással. A szakok szerinti jegyzék a verses műveket, az elbeszélő műveket, a színműveket és az ismeretterjesztő műveket közli csoportosítva a szerzők ábcés rendjében. Végül felsorolja a Magyar Könyvtár kötött kiadásait is. Csak ebből a teljes jegyzékből tűnik ki, mily tartalmas mű már is a Magyar Könyvtár, s hány becses, de eddig drága munkát tett olesó kiadásban népszerűvé. Arany János, Jókai, Mikszáth Herczeg Ferencz, Bródy Sándor, Ambrus Zoltán nevét említjük csak a magyar irodalom kiválóságai közül, akik mind szerepelnek egy vagy több munkával a Magyar Könyvtár füzeiben. A külföld nagy írói közül egész sereget először mutatott be a Magyar Könyvtár a magyar közönségnek. Gorkij, H. G. Wells, Kipling nevét említjük csak. A jegyzékben ki-kí megtalálja kedvenc íróját és olesón megszerezheti könyvtára számára. A jegyzék végén megvan a Fővárosi Színházak Műsora teljes jegyzéke is, s a cég kiadásában megjelent színművek, regények és elbeszélések, dísz- és ajándékművek, történelmi díszművek, utazási, föld- és néprajzi művek, nyelvkönyvek, általános érdekű művek jegyzéke is. Továbbá a Remek írók Képes Könyvtára és a Festőművészet Remekéi prospektusa. A jegyzék utolsó oldalán részletmegrendelésre is használható megrendelő jegy is van.

A „Magyar könyvtár“ szeptemberi sorozata ismét néhány értékes füzettel gazdagítja e kiváló gyűjteményt. Az újabb magyar irodalom elbeszélői közül ezuttal Krudy Gyula kerül sorra, aki „Nyiri esend“ cím alá foglalt elbeszéléseiben (347. sz.) mély poézissal rajzolja a Nyírség életét, igazi magyar levegőben igazi magyar alakokat állítva élénk. A régi magyar irodalom remekei között most Tóht Ede „Kintornás családja“-ja jelent meg (349—350. sz.), a népszínmű mesterének az erős drámaiságu munkája, mely még

mindig kedvenc műsordarabja vidéki társulatainknak. A külföldi irodalmak között a régi római klasszikusok sorozata folytatódik a 346. sz. füzetben, mely Cornelius Tacitusnak, a nagy történetírónak egyik legnevezetesebb munkáját, Agricola életét teszi közzé, Wirth Gyula új és jeles fordításában, kitünő bevezetéssel és jegyzetekkel. A modern irodalmak ismertetése körül is igen becses szolgálatot tesz a „Magyar Könyvtár,“ az angolok egyik legzseniálisabb új elbeszélőjének, Zangwillnak bemutatása által. A zsidó néplélek e nagytehetségű buvárától a „A matrác-sir“-t közli, Heine utolsó éveinek egy megrendítő rajzát, valamint a Cionizmussal foglalkozó „Palesztinai zarándok“-ot. Ezt a füzetet (348. sz.) Gábor Andor ültette át nagyon sikeresen. Egy-egy szám ára 30 fillér; kapható bármely könyvkereskedésben vagy a kiadónál: Lampel R. (Wodianer F. és fiai) Andrassy-ut 21., ahonnan bárkinek ingyen küldik meg a „Magyar Könyvtár“ teljes jegyzékét.

K Ü L F Ö L D .

A svájci református lelkipásztorok társaságának közgyűlése 1903.

(Folytatás és vége.)

Halvány vonásokban előttünk áll a helvét lelkipásztorok munkálkodásának képe; s el kell ösmernünk, hogy hatalmas erőnek forrása ez a Predigeresellschaft.

En azt hiszem, ereje szervezetében rejlik.

Még 1839 ben alakult (Finsler: Kirchliche Statistik d. r. Sch. 25 l.), mint a svájci ref. lelkészek és theologiai tanárok egyesülete. Célja, hogy az elméleti s gyakorlati theológiát szolgálja. Tagjai lehetnek az egyes kantoni fiók-egyletek tagjai, s minden svájci lelkész és theol. tanár, ha kötelezi magát, hogy a társaság munkájában tevékeny részt veszen.

Az összejövetel ideje jul.—szept.

Az elnököt maga a társaság választja mindig annak a kantonnak lelkészi testületéből, a hol legközelebbi gyűlése leend.

Az elnökség jelöli ki a témákat és a referenseket. A témák kijelölése után köteles az elnök az egyes tagokat azonnal értesíteni, hogy a tétel a kantoni egyletekben is megvitathatók legyenek. A kantoni egyletek értekezleteik lefolyásáról értesítik a referenseket.

De minden egyes tagnak jogában van, hogy nézeteit írásba foglalva a referensekhez beküldje.

A gyűlés két napig tart, hogy a kitűzött két tétel behatóan tárgyalható és megvitatható legyen.

A társaságban üde, életerős munkálkodás folyik. Ez által nemcsak a lelkészek között lett összefűző kapcsolata, de az egyes kantonok máskülönben egymástól teljesen független egyházai között is. Mily organiszmus! Mikor hírül veszik a lelkészek a jövő évi gyűlésre kitűzött tételüket, megindul a munka mindenütt. Kezdődik a lelkipásztor benső küzdelmeinek meghitt helyén, a csöndes tanuló szobában; nagyobb hullámokat ver a kantoni értekezleteken. Hatalmas áradattá nő végre az egyetemes értekezleten, hol egyetemek professorait, theologiai irányok vezérembereit állítja csatasorba. Nem fenséges jelenség-e, mikor a harcban álló theologiai nézetek bajnokai összejönnek messze vidékekről, a Rajna kies partjairól, mint az Alpesek elzárt völgyeiből, hogy összemérjék lelkök erejét; hogy a személyes találkozás elvegye vitáik élet, keserüségét;

hogy az eszmék harcából ne sebeket, de fölviányozott munkakedvet, lelkesültséget vigyenek magokkal. Ime, ide fejlődött az őz mag, a Kálvin alkotta genli lelkészi értekezlet, a „tisztelendő társulat,” a melynek heti értekezletein mindig valamelyik lelkész tartott magyarázatot egyelőre megjelölt szentirási hely fölött; magyarázatát aztán mindig a lelkésztársak kritikája követte.

A lelkészi értekezletek így valóban a lelkészek iskolái.

Nem kellene-e, hogy ilyen iskolákká alakuljanak át a mi lelkészi értekezleteink is? Vajjon nem mutatkozik-e ennek szüksége?

Azóta, hogy 1876-ban Révész Imre a régi református lelkészek szellemi niveaujára gondolva — felsóhajtott: nem hangzottak-e el hasonló sóhajok?

1901-ben egy egyházmegyei gondnok panaszkodik, hogy sok lelkésszel nincsen megelégedve (D. P. L. 1901. 221. l.)

1902-ben egy esperes panaszkodik, hogy elégedetlen, ha csak az ifjabb lelkészi generációval is. (D. P. L. 1902. 696. l.)

1903-ban egy lelképásztor látja szükségesnek hangoztatni: „egy lelképásztornak sem elég egyszerű hívőnek, kegyes keresztyénnek lenni, hanem legyen igazán az Isten titkainak sáfára. Tehát tudományt, vagy más szavakkal alapos theologiai képzettséget kell követelni korunkban a lelképásztoroktól.” (D. P. L. 1903. 386. l.)

Igen, korunkban. A kor figyelme hova-tovább erősebben irányul a vallás tárgyaira, s a kívánalmak kielégítésére hova-tovább elégtelen azaz iskolából hozott, a diktálás után jegyezgetett kéziratokból szerzett kivonatolt tudomány.

Hogy elégtelen, már a kapláni években érezhetjük, későbbi éveinkben pedig még jobban. Hiszen éppen a lelképásztor lelkiismeretének kell elsőben megmozdulnia, mikor észre veszi az ellentétet az iskolai káté-ismeretei, meg a feltoluló theologiai kérdések között. Ilyen harcoktól nem lehetünk, nem vagyunk mentek; ám ezek nélkül olyan is volna hitünk, mint a róm. kath. lelkészeké, amolyan „surrogált vallás;” az életerős, tevékeny hit lelki-harcok között születik. E lelki-harcokat azonban nem összedugott kézzel, de munkával, tudással küzdhetjük által.

Nemcsak a lelképásztor lelkiismerete kívánja meg, hogy az iskolákban szerzett theologiai ismereteit szélesbítse. Megkívánja híveink lelki-szükséglete is. Sok laikus asztalán láttam vallásos tárgyú könyvet.

Nemcsak az ó-szövetség revidéált, élvezetet nyújtó fordítását olvasgatják. Olvasgatják a Babel und Bibel-féle iratokat is. Nem mondható tehát, hogy a kor a vallással szemben közönyös volna. Egyes-egyedül csak — úgy látszik — a merev dogmatizmus lett unalmassá. Az érdeklődés liberális theologiai irányzatú. Ez az irány él, ha tagadjuk is. Bizonyosság a szatmári eset. De ha igaz, hogy: „a hol a racionalizmus szelleme hátrál, ott a katolicizmus szelleme előre halad.” (Lecky: Felvilágosodás története), akkor nem bánkódnunk, de örülnünk kell rajta. Csakhogy a lelképásztorok nézzenek szemébe ennek a „rationalizmus“-nak, s a hívek lelkét éppen a felvilágosodott theologia fegyvereinek erejével vezessék vissza Jézushez.

Mikor a fentiek után érezzük az iskolából hozott kompendiumos tudás elégtelenségét, — mikor látjuk theologiai irodalmunk szegénységét; mikor tudjuk, hogy mily kevesen forgathatják a nem magyar nyelvű theologiai irodalom termékeit: akkor a lelkészek önképzé-

sének egyedüli helyéül, iskolájául csakis a lelkészi értekezleteket tekinthetjük.

Addig, amíg Debrecenben stb. létesülne az a theol. tudományos központ, amit Lencz Géza reményl; amíg a Prot. Irod. Társaság olyan szervezetté fejlődne, amilyennek Gulyás Lajos óhajtott volna látni: addig a lelkészi értekezleteknek kell az előmunkálatot elvégezniök, amazok számára közönséget preparálniök.

Hála Istennek, alig van már egyházmegye, ahol lelkészi értekezletek szervezve ne volnának; alig van értekezlet, amelyen még ma is csak száraz adminisztratívális ügyekkel bibelődnek. Az elméleti s gyakorlati theologia tért hódít. Csak az kellene, hogy mint a svájciak, szorosabbra fűzzük a viszonyt a köri, egyházmegyei, e. kerületi s ha megvalósítható volna — az egyetemes magyarországi lelkészi értekezletek között.

Itt méltó a követésre a svájci református lelképásztorok egyesülése, értekezlete.

Mily szép volna, ha egyházkerületi lelkészi értekezletünk elnökei is — egyszer csak közhírré tennék a jövő évi értekezleten tárgyalás alá boesátandó tétéleket! Mint hozna mozgásba egyetlen kérdés minden erőt. Kezdődne a munka a lelképásztorok tanuló szobájában; minden lelkész elvinné lelke kincseit, esze tudását az értekezletekre, hadd legyenek azok közkincesekké. Mint támadna az eszmeeserek nyomán megelevenítő küzdelem; mint ujulnának meg a reformáció korabeli lelkeket forrongásba hozó összejövetelek, viták, szellemesaták. Fölpezdülne a munkakedv minden egyes lelképásztorban. Milyen gyönyörködhető látványosságot nyujtanának e szellemesaták a szorosan egybekapcsolt, egységesen szervezett — köri, egyházmegyei, egyházkerületi, országos lelkészi értekezleteken. A svájciakénál annyival fenségesebbet, mert a mieinken ott lennének a laikusok is, a mieink az egyetemes papságnak volnának értekezletei.

Az ebredező lelkek szüksége megteremtené a magyar theol. irodalmat; meg azokat az óhajtott tudományos központokat.

Uj élet ömlenek az egyház ereibe.

Furta.

Csernák Béla.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Konvent.** A folyó évben tartandó rendkívüli konventet fötiszteletű *Kun Bertalan* püspök és nagyméltóságú *báró Bánffy Dezső* egyházkerületi főgondnok urak, mint az ev. ref. egyetemes konvent elnökei december hó 8 (nyolc) délelőtti 10 órájára szándékoznak összehívni Budapesten, a Lónyai-utcai ref. főgymnasium disztermébe.

— **A debreceni ev. ref. főiskola** a reformáció emléknapján 1903. évi október hó 31-én délelőtt kilenc órakor a nagytemplomban *ünnepi istentiszteletet* tart, melynek sorrendje a következő: 1. Felálló ének: 37. dicséret 1. verse. 2. Gyülekezeti közének: 37. dicséret 2. és 3. verse. 3. „Téged hiszünk . . .” Bognártól, előadja: a főiskolai énekhar. 4. Imádkozik:

Keeskeméthy M. Lajos 5. Luther éneke, előadja: a főiskolai énekkar. 6. Egyházi beszédet mond: Eröss Lajos. 7. A tanítóképző intézet énekkarának éneke: „Hatalmas Istene az erős egeknek.“ Szerző: P. Nagy Zoltán. 8. Gyülekezeti záró ének: 179. dicséret 10. verse. Ez ünnepi isteniszteletre tisztelt címet tisztelettel meghívja. Debrecen, 1903. évi október hó 20. A főiskolai igazgatóság.

— **A békési ev. ref. egyház** a főgymnasium új épületének elkészülése alkalmából 1903. évi október hó 21. napján *felavató ünnepélyt* rendezett. Sorrendje volt: D. e. 8 óraker gyülekezés a presbyteri teremben, onnan bevonulás a templomba. Imát mondott nagytiszt. Dombó Lajos esperes ur. Istenisztelet után a tanuló ifjuság az új épület előudvarán énekelte a 233. dicséret 8. versét. Onnan felvonulás a gymnasium nagytermébe. Ének: 37. dicséret 1. vers. Imát mondott nagytiszt. Keeskeméthy Ferencz ur. Elnöki megnyitó beszéd és a vendégek üdvözlése. Válaszok. Karének: Isten dicsősége Beethoventől, előadja a főgymn. énekkar. Az építés története, felolvasta Osváth Ferencz, igazgató. Az intézet megáldása. Ének: CXXII. zsoltár 3. v. Himmusz. Délben 1 óraker közebéd a bérház nagytermében.

— **A debreceni ev. ref. tanítóképző intézet** tanárkara az ifjuság számára Deák Ferencz születésének százados évfordulója alkalmával a főiskola oratoriumában f. hó 17-én sikerült ünnepélyt rendezett melyen a tanítóképző intézet gyakorló iskolájának növendékei is részt vettek. A Himmusz eléneklése után Orosz István igazgató tartott lendületes emlékbeszédet. Vajó János 4. tk. és Kövendi Dénes gyakorló iskolai IV. o. tanuló szavalata után a Szózat eléneklésével ért véget az ünnepély.

— **Mitrovics Gyula siremlékére** újabban a következő adományok gyűltek be: Dusza János (Hanva) 3 kor. Dr. Legányi Gyula (Debrecen) ivén a már nyugtatott 12 koronán (dr. Legányi 10 kor. Somogyi Pál 2 kor.) kívül Némethi Sándor 5 kor. B. Nagy János 2 k. Orosz Gábor 1 kor. özv. Vértesy Lajosné (Debrecen) gyűjtése: özv. Nagy Balintné 10 kor. özv. Vértesy Lajosné 10 kor. Olvashatatlan nevű 10 kor. Ungvári Andorné 2 kor. N. N. 3 kor. özv. Kerekes Gusztávné 3 kor. Szabó Mihály 10 kor. Debreceni Lajos 5 kor. Egy tisztelője 2 kor. Balogh Irén 1 kor. Juhász Elek 1 kor. Harsányi Istvánné 10 kor. özv. Barta Istvánné 1 kor. Donogán és Somossy Kuncz József és társa utódai 3 k. Riesz Lipótné 3 kor. Kontsek Kornélné 2 kor. Tóthné Boros Jolán 2 kor. Szabó Józsefné (Kemece) 2 kor. özv. Vértesyné összes gyűjtése 80 kor. A többiekkel együttesen az *ujabb adomány összege 91 kor.*, mit köszönettel vettem és a takarékpénztárban gyümölcsözőleg helyeztem el. Egyuttal kérem, hogy a siremlékre adakozni szándékozók kegyeletes adományaikat hozzám mielőbb eljuttatni sziveskedjenek. Debrecen 1903. okt. 17. S. Szabó József.

— **Szomorú jele az időknék.** Lapunk 37 ik számában irtunk volt már *Juhász Lajos* paeséri proféta és „mennyei polgár“-ról és az ő hitvallásáról. Ez a „mennyei civis“ a napokban levelet irt Stern Hermannhoz és feleségéhez, melyben kétségtelen bizonyosságát adja annak, hogy ez az ember vagy tébolyodott, vagy a mint Stern Herman hiszi és gondolja, közönséges szédelő. A levél szóról-szóra így hangzik: „Költ levelem Paeséron, október 15-én Az megdicsőült Jehova Szent Lélek Ur Istennek az mi atyáink Urának Istenének az Jehova nagyméltóságú örökkön és örökké élő Mindenható és mindenüttjelenváló és mindeneket megcsele-

kedhető szeretetteljes Szentháromság egy örök Ur Istennek, az mi kedves, drágalátos, dicsőséges mennyei szerelmes szent Atyánknak és az ő szerelmes Szent Fiának az Ur Jézus Krisztusnak szent kegyelme, és örökös szerelme és az Szent Lélek nagyméltóságú Istennek közösülése és drága békessége légyen és maradjon az ti és az mi lelkeinkkel és minden Jézus hitében élő hiveknek és szenteknek lelkekkel egyben. Szerelmes atyámfia és Istennek lánya, kedves hugom, én szerelmesim, kívánom az Urtól, hogy ezen levelem leljen titeket az Ur Jézus Krisztus jó lelki és testi egészségében és az megdicsőült szentek egységeiben és az Szent Ur Istennek örömeiben, az vigasztaló Szent Lélek Ur Isten éljen és uralkodjon és országoljon bennetek és bennünk. ő töltsön be mindnyájunkat az ő drága orcájának fényes dicsőségével az örök halhatatlan élet koronájának elvételére, ezt kívánom teljes szívemnek szerelméből, a mely az Ur Jézus. Kedveseim, mink minden szentekkel egyben köszöntünk titeket az Urnak rendelése szerint szent csókolással. Szerelmes drágalátos atyámfia, igen felkérlek az Ur Krisztus szent nevébe, engemet ne cimezz urnak,* mert egy az ur a Jézus Krisztus és az igaz Isten. Szerelmes, kedves drága véren megváltott atyámfia, ne szégyeld az Ur Jézus nevét megvallani, mer tudjuk, hogy mit mond az Ur, a ki szégyel engem en is szégyelem azt. Ha azért szidalmaznak boldogok vagyunk. (I. Péter 2. r. 14—16. v.; I. Péter 4 r. 13—17.) Kérlek szerelmes atyámfia az Ur nevébe, ezeket olvasd el, mi az a diadalom, a mi meggyőzté e világot, a mi hitünk az Jézus. János 1-ső levele 5. r. 4. v. és Pál Zsidókhöz irt 10 r. 23. v., Tehát csak egy hitvallás van, az Ur Jézus hitvallása, az többi emberi szerzések. Szerelmes, drága atyámfia igen kérlek az Ur Isten szerelmére, amely az Ur Jézus, hogy ezeket megvizsgáld, és ne vedd kérlek sértve, hogy az Ur által figyelmeztettek. Az könyveket megkaptam. Szerelmesim, most egy kedves, drága, szent dolgot írok, a melyet az Ur cselekedett velünk. Szeptember 21. és 22-én egybe voltunk gyűlve és az *Atya Isten megjelent 3-ad magával, asután az Ur Jézus 5-öd magával* dicsőségesen; legyen áldott örökké. Ezzel maradok szeretettel az Urnak kicsiny szolgálója *Juhász Lajos mennyei polgár.*“

* * *

Erre a levélre, Stern Hermannal bizonyos kérdéseket intéztünk a „mennyei polgárhoz“, mert teljesen tájékozni akartuk magunkat, hogy kívül van dolgunk? E kérdésekre is megjött a felelet 3 nap alatt s hangzik szóról-szóra így: Kedves atyámfia becses kérdésedre szívesen felelek. „Mert Ő megígérte, hogy akinek akarja magát megjelenteni, megjelentí, szerelmes atyámfia és kedves hugom Istennek lánya, mink minden szentekkel egybe, Istennek szent szerelméből köszöntünk az Urnak rendelése szerint szent csókkal, szerelmes kedves drága atyámnak gyermekei, az kedves leveleteket megkaptam, a melyet igen nagy lelki örömmel vettünk, az kedves kérdésedre rögtön felelek; az Jehova szentlélek Ur Istennek megjelenése ket angyalal volt, meszteláb és hajdon fővel, ékes öltözetbe és fényes, dicsőséges korona volt az fején, és ilyen fényes, dicsőséges

* Juhász atyámfia a: általam megirt 2 füzetet rendelt meg, és én a címet egy irtam, ahogy ilik t. i. Juhász Lajos urnak és egyuttal felkértem őt, hogy hozzám is így cimezze leveleit, mert ő az ő címet kegyelmesen nekem is ajándékozta, „mennyei polgár“-nak, nevezett; ezért dorgál most. S. H.

volt, tündöklő és szólni nem szólt semmit sem. Azután megjelent az mi kedves drágalátos Urunk a Jézus Krisztus ötödmagával, szinte hajdon fővel mezteláb. Az drága kedves Ur Jézus mellett kétfelől két angyal volt, és az háta megett még kettő; de hogy kik voltak azt nem tudjuk; az Ur Krisztus fényes dicsőséges öltözetben volt és az fején igen ékes, fényes, dicsőséges korona volt. És mint az tüzláng fénylett még az lába is és fényes fehér palást volt az balkarján és az jobbkezét az Ur az ő mellére tette és az előtt a ki legelőször meglátta, meghajtotta magát az Ur és az az kedves atyafi, a ki legelőször az ajtónál meglátta, leestett és mind leestünk* az földre és imádtuk, nagy tisztességet tettünk néki, de szólni nem szólt hozzánk ő sem. Ezelőtt régebben is volt, hogy az Ur Krisztus megjelent negyedmagával, ugymint Ábrahámmal, Izsákkal és Jákóbbal. Az elmúlt héten egy éjjelen tizenkét óra tájon egy csodálatos látást mutatott az Ur, én láttam nyugoton az égen egy olyan hosszú csillagot, mint egy ruhafogas, mindkét felől olyan kampói voltak és az két vége is görbe volt és mentünk felé és lejjebb jött, mikor az fejem felett volt, az fejemre ráereszkedett, de már akkor korona volt, és úgy megerősített, hogy kibeszélni nem lehet, és szózatot is hallottam, amit nem bírok úgy leírni, ahogy mindet élő szóval elmondanám. Csak annyit írhatok, hogy az Ur nagy csoda dolgokat cselekedett velünk; azért vigadjunk, adjunk hálat, dicsőséget Istennek, áldjuk az ő szentséges nevét örökön és örökké Amen. Ezzel maradok atyafiúi szeretettel hozzátok az Urnak legkisebb és legérdemtelenebb szolgálója *Juhász Lajos* mennyei polgár."

— **Lelkészválasztások.** A felsőszabolesi ev. ref. egyházmegyében közelebb okt. 4-én két lelkészválasztás történt. Ugyanis: a téglási egyház Ablonczay Lászlót Szakonyból, a rohodi egyház pedig Bokros Elek hajduböszörményi segédlelkészt választotta meg, mindkettőt meghívás útján.

— **Az építő ipari téli tanfolyam** a budapesti m. kir. állami felső építő-ipariskolában (Budapest, VII. ker. Csömöri ut 74. sz.) november 3-án nyílik meg, a beiratás október 20-tól 28-ig tart. *A tanfolyam négy téli félévre terjed; a végbizonyítvány három évi utólagos gyakorlat mellett jogot ad a kőmives, kőfaragó vagy az ács mesterség önálló üzésére. Szükséges iratok:* 1. Keresztlevél 2. A végzett iskolai osztályokról szóló bizonyítványok, 3. Iparhatóságilag hitelesített bizonyítvány legalább egy évi gyakorlatról. 4. Másod-zori himlőoltásról szóló s 5. erkölcsi bizonyítvány. Egy-egy tanfolyamon összesen 28 koronát kell fizetni. *Az igazgatóság.*

Lelkészbeiktatás. E hó 18-án iktatta be esperesi megbízás folytán *Kassay Béla* Istvándi jeles lelkésze *Kösa Edét* Kölesében zsufozásig megtelt templomban lelkészi hivatalába. Az Urasztalát körülállott presbyteriumhoz *Kassay Béla* ur igen szép, kenetteljes szónoki hévvel előadott beszédet intézett; s beszéde végeztével átadta az új lelkésznek a lelkészi hivatal jelvényeit a Bibliát és a templom kulcsát; s felhívta a beiktatott lelkészt beköszöntő beszéde elmondására. Az új lelkész a presbyterekkel s a beiktató lelkésszel kezét fogván; egy vers eléneklése után szószékbe lépett s I. Mózes XXII. r. 4. verse alapján elmondá beköszöntő beszédét. Istenisztelet után presbyteri gyűlés tartatott, hol *Kassay Béla* ur bemutatta, beajánlotta az új lelkészt a

* *Juhász atyafiék* négykézlábon, arccal a földre borulva szoktak imádkozni. Szemtanu.

presbyteriumnak; mire ez a presbyteriumhoz beszédet intézett a presbytereket kötelességeik teljesítésére felhívta, s elkötelezte magát a Krisztus szolgálatára. A beiktatott lelkész szavaira *Bónis Károly* földbirtokos és presbyter válaszolt melegen, örömét fejezve ki a választás felett. Beszéde elhangzása után a kölesei ág. hitv. egyház presbyteriuma lelkészük élén nt. *Bortnyik György* esperes ur által vezetett (kik a templomban is jelen voltak) jelent meg a gyülesteremben s üdvözölte Kölese új papját. *Bortnyik György* esperes ur igen kenetteljes beszédet intézett a beiktatott lelkészhez; mire ez kenetteljesen bibliai szellemben válaszolt. Az ünnepélyt este jótékonycélu egyházi bál zárta be.

— **A füzesgyarmati egyház örömnépe.** A reformatio évfordulati napján október hó 31-én száz éves templomának megújítása alkalmából örömnépet ül a füzesgyarmati ev. ref. egyház a mikor is alkalmi imát fog mondani nagy. *Dombi Lajos* esperes ur, alkalmi egyházi beszédet pedig nagys. *Garzó Gyula* tanácsbíró ur. Ez ünnepre főtiszteletű püspök urunkat is meghívta az egyház előjárósága, ki hivatkozva a késő őszi változó és egészségtelen időjárásra, a 88 esztendővel együtt járó gyengeségekre a meghívást el nem fogadta, de megírta az előjáróságnak, hogy lélekenvelők együtt ünnepel, hogy kérni fogja a jó Istent miszerint terjessze ki az egyházra, annak nagyjaira és kicsinyeire áldó gondviselését; hogy lakozzék ama százados templom falai között esendőség és jó békeség, a község közt egyenesség: hogy haladjon ama jó uton járó egyház erőről-erőre, nyereségről-nyereségre! Ugy legyen! . . .

— **Egy volt debreceni theologus levele e lap felelős szerkesztőjéhez.** „Nagytiszteletű szerkesztő ur! Istennek segítségével f. hó 6-án szerencsésen eljutottunk New-Yorkig. Itt maradok 12 ig (vasárnap, 11-én itt predikálok,) s akkor megyek csak Chicagoba, hol beköszöntő beszédemet 18-án délelőtt fogom tartani. Atolvassa azon hírlapi cikkeket, melyekben a ref. és presbyteri egyházak polemizálnak, meggyőződtem afelől, hogy itt a lelkészeknek talpon kell állani s, ha az itteni magyarságot megakarjuk tartani, csupán csak oly egyháznak tagjai lehetünk, mely nemzeti jellegünket és gondolkodásunkat nem semmisíti meg, ez pedig csupán az itteni ref. egyház minden más felekezeti kizárásával. Nem fogom elfelejteni nt. urnak távozásomkor hozzám intézett atyai figyelmeztetését, itt töltendő munkálkodásom ideje alatt a jelzett szellemben fogok eljární. Ezek után vagyok nagytiszteletű urnak igaz tisztelője. New-York, 1903. X./9. *Nánássy Lajos* 8504. Superior Avenue. So. Chicago. Ill.“

*

A mi szeretett ifju barátunk, e levele mellett egy az általa említett ügygyel összefüggő cikket is küldött be hozzánk; legközelebb hozni fogjuk. Az amerikai magyarság ügyével immár komolyan kell foglalkoznunk s ottani lelkésztársaink kiáltásai előtt nem szabad fülünket, szívéinket bezárni. Az ő ügyök a **magyar reformátusok** ügye. Szerk.

— **Meghívó.** A hajduböszörményi ev. ref. főgymnasium tanárkara 1903. október hó 25-én intézetének főgymnasiummá való fejlesztése alkalmából zászló avatással egybekötött *Rákóczy ünnepélyt* rendez, melyre vidéki vendégeink részére külön nyomatott vasuti menetrendi tájékoztatót is csatolunk s kérjük, hogy az ünnepélyen való részvételükről legalább 24 órával az ünnepély előtt a főgymn. igazgatóságát értesíteni szí-

veskedjenek. Az ünnepély programja. I. A Debrecen felől 8⁵⁸ perckor érkező vendégek fogadása. II. D. e. 9 órakor istenítisztelet a Kossuth-téri templomban melynek sorrendje: 1. Gyülekezet éneke. 2. Alkalmi egyházi beszéd; tartja: Zsigmond Sándor egyh.-ker. főjegyző, esperes, hajduböszörményi ref. lelkész. 3. Vallásos kuruc-ének, éneklí a főgymn. énekkar. 4. Gyülekezet éneke. III. 1/411 órakor a főgymnasium belső helyiségének megtekintése. IV. 11 órakor az ünnepély veszi kezdetét a következő műsorral: 1. Hymnus, éneklí a főgymn. énekkar. 2. Megnyitó beszéd, tartja: Köblös Samu főgymn. igazgató. 3. Tebened bízunk, . . . éneklí a főgymn. énekkar. 4. Zászló-avatási imát mond Bakóczy Endre főgymn. vallásnár. 5. Ifjusági zászló átadás és átvétel. Átadja Butyka Boldizsár főgymn. tanár; átveszi: Uzonyi György VIII. o. tanuló 6. Rodostói arnyak. Irta: Harsányi Kálmán; szavalja: Sóvágó Gábor VIII. o. tanuló. 7. Kuruc dalok, éneklí: a főgymn. énekkar. 8. Ünnepi beszéd, tartja: Dr. Molnár István főgymn. tanár. 9. Rákóczi szelleme. Irta: Kovács Zsigmond, szavalja: Nagy Kálmán VII. o. tanuló. 10. Szózat, éneklí a főgymn. énekkar. V. Délben 1/42 órakor közebed az intézet tornacsarnokában. VI. Este 8 órakor a helybeli ifjuság táncmulatsága, melyre külön meghívók küldetnek szét.

— **Főúri ajándék.** A Wesselényi-kollégium számára ez ideig több alkalommal nyújtott áldozatainak sorozatát szép ajándékkal egészítette ki Wesselényi Miklós báró főispán és kollégiumi főgondnok. Göresöni kastélyában elhelyezett, mintegy kétezer kötetből álló értékes könyvtárát az iskolai könyvtár gyarapítására ajánlotta fel. Az érdekes és értékes példányokat tartalmazó könyvtár éppen a beosztás és elrendezés munkája alatt áll a kollégiumi új könyvtárhelyiségben. (Erd. Pr. L.)

— **Katholikus nagy-gyűlés.** Immár a 4-iket is megtartották. Országos mozgalom ez mindannyiszor, a hol az élő magyar katolikus szellem nyilatkozik meg s mint most *Prohászka Ottokár* „a kath. Magyarország legtüzesebb, legötletesebb és legtudósabb szónoka“ (így nevezik!) hatalmas beszédében mondotta: „nem éri be kevésse, mert egy világ meghódítására szervezkedik!“ Szerepeltek ezen a 4-ik országos katolikus nagy gyűlésen ifj. Gr. *Zichy János*, *Széchenyi Miklós* győri püspök, *Prohászka Ottokár*, gróf *Zichy Nándor*, Dr. *Simonyi-Semadam* Sándor országgyűlési képviselő stb. stb. A résztvevők számát a kath. sajtó összesen 6000-re teszi. Az e sorok írásáig elhangzott beszédek elég kiméletesek irányunkban; ugyan határozott s alkut nem tűrő tenorban folynak, de kirívóan nem provokativ jellegűek. Vajha hajnala volna ez annak a jobb jövőnek, a mikor majd jobban tudjuk egymást becsülni s egyesülnünk, — mint magyarok — a hazaszeretet lobogója alatt! Hogy is volt csak a pántes küzdelmek idejében . . . !?

— **Gyászhir.** Beczkes József volt tiszakörödi lelkész s a szathmári egyházmegye tanács bírója f. ho 13. gyermekei s unokái körében Szegeden 85 éves korában elhunyt. Nevezett 50 évig szolgált mint lelképásztor. A szabadságharcban személyesen küzdött. Az 1898. év óta nyugdíjban élt. Utóbb Szegeden élt. Az emlékezet örökdjék az elhunyt lekipásztor sírhalmá felett !!

Szerkesztői üzenet.

K. B. Krinetz (Csehország). Nagyon szívesen eljáránk abban a dolganban; de sokkal célszerűbb lesz azt s emélyesen eintézni. Itt Debrecenben mindig lehet kapni hénapos lakásokat

bebutorozva s csak tessék nyugodtan jönni, — pár óra mulva, — a mint megérkezik ön városunkba, — már meglesz a lakás is. De ezt bajos volna előre kivenni; önnek azt látni kell; a más zsebére s izlésére alkudni könnyű ugyan, de mindig kényes dolog. — Csak Debrecenre ajánlom; közel fekvő falut semmiképen nem ajánlhatok, Csakis is itt Debrecenben érheti ön el maga elé kitűzött célját. Ha megérkezik ön Debrecenbe, keresse fel azonnal a lap felelős szerkesztőjét, ő majd szívesen és kellőleg instruálni fogja önt. — **Ny. L. Békés.** Szívesen veszem; csak tessék beküldeni, — **N. I. Kémer.** Megkaptam jönni fog. Nem jó az, ha az ember tulságosan belemélyed a világ tökéletlenségeinek a tanulmányozásába. „*Mundus se expedit.*“ „*Bizzad az Urra a te dolgaidat; és a te gondolatid véghez mennek.*“ Bölcs Salamon is ezt mondja. Különben szívesen üdvözöllek! — **Dr. M. E. Pozsony.** Ez is jó; majd felhasználom. Igazságod van. Hirlapi rövidebb és hosszabb cikkezesekben forgácsoltam el eddig én is csekély erómet. Talán a közel jövőben majd másképpen lesz.

T a r t a l o m j e g y z é k: Egy pár észrevétel az egyháztörténeti adattárról s a prot. irodalmi társaság alapszabálya és ügyrendjéről. Padrah Sándor. — Vélemény. Dr. Ferenczy Gyula. — T a n ú g y: Az érettségi vizsgálatok eformjához. Barcsa János. — K ö z é l e t ű n k: A debreceni egyházmegye ősi közgyűlése. — A nagykárolyi egyházmegye közgyűlése. Berey József. — Irodalom. — K ü l f ö l d: A svájci református lekipásztorok társaságának közgyűlése 1903. Cserák Béla. — Különfelek.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályázat.

A balmaznémetújvárosi ev. ref. egyház I—II-ik vegyes osztályu tanítói állomására. Javadalom 900 korona és természetbeni lakás. Kötelesség: az I—II. vegyes osztály szokás szerinti tanítása, lelkész és kántor akadályoztatás esetén leendő kisegítése. A pályázati kérvények folyó évi november hó 12-ig, Dr. Baltazár Dezső felügyelő lelkészhez H.-Szoboszlóra küldendők.

B.-ujváros, 1903. okt. 20-án.

tisztelettel

Kovács Mihály.
egyházi jegyző.

1—2.

Pályázat.

Bibliai Szemelvények könyvének készítésére.

Szerkeszteni s kiadásra készíteni kell Bibliai Szemelvények könyvét 9—15 éves (I—IV. középisk. osztálybeli) tanulók használatára, alkalmazva a ref. vallásitanításnak a konvent 1901. évi áprilisi 38. jkv. sz. határozatával megállapított tervéhez.

Kivánalmak:

1. Elkészítendő a jelzett célnak megfelelő könyv kimerítő vázlata (részletes tartalomjegyzéke,) a bibliai könyvek olvasmányul felveendő részeinek, verseinek pontos megjelölésével, valamint a szemelvény-szakaszokhoz bevezetésül, vagy áttekintésül irandó cikkeknek, s az áthajlásul alkalmazandó kivonatoknak egyenkint való cím-jelzésével.

2. Magok a szemelvények, nyomtatott Biblia-példányból kivetelve, ragaszthatók be, megfelelő helyeken, a pályadolgozat kötetének párlapjaira.

3. A szemelvények ezen szövegein szükségeseznek mutatózó nyelvi és stílusbeli javítások, széljegyzetek alakjában elejétől végig pontosan eszközözendők. Hasonlóan adandók a legszükségesebb magyarázó jegyzetek.

4. Egyes bibliai részekből azok a kivonatok, a melyekre csak teljesség kedvéért, áthajlásul és a szemelvényekbe szöveg szerint fölvetett részek egybekapcsolásául van szükség, a bibliai nyelv egyszerűségével fogalmazva, véglegesen kidolgozva, illesztendők be ott, ahol soruk jő.

5. A szemelvény-szakaszoknak a gyermeki olvasók felfogásához szabott bevezetései vagy áttekintései is mind ki legyenek dolgozva s helyökre illesztve.

Az ezen követelések szerint készült pályadolgozatok idegen kézzel írva, bekötve, lapszámozva, a pályázó nevét rejtő jelíges levél kíséretében 1904. évi június hó 30-ig alulírott-hoz mint a ref. Egyetemes Tanügyi Bizottság elnökéhez, (Komáromba) küldendők be.

Az egyetemes Tanügyi Bizottság bírálata szerint elfogadásra érdemesnek ítélt legjobb munka jutalma 1000 (egy ezer) korona.

Az elfogadott munka a Magyarországi Ref. Egyetemes Egyház tulajdona lesz, s minden ki-

adása, javításai, változtatásai iránt a konvent feltétlenül rendelkezhetik.

Komárom, 1903. október 15.

Antal Gábor
E. T. B. elnök.

1-2.

Bor

fogyasztóknak vasutra feladva;
ismét eladóknak helyben átvéve,
ajánlom **risling ó boraimat.**
Készlet 400 hektoliter.

Most szüretelek.

Reménylhető termés: **300 hektoliter risling.**

Raksányi Károly

ref. lelkész

Balaton-Henyében,

u. p. Köves-Kálla.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitünő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve ne mulasztják el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég áruai versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPÍTÁTOTT: 1845-BEN.